

RYHMÄVASU ARJEN PEDAGOGIIKAN VÄLINEENÄ:
Kehittämishanke Tähystäjien vuorohoitoryhmässä

Merja Hakamäki E37nsos
Opinnäytetyö
Syksy 2015
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
Lastentarhanopettajan
kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Hakamäki, Merja. Ryhmävasu arjen pedagogiikan välineenä: Kehittämishanke Tähestäjien vuorohoitoryhmässä. Diak, Pieksämäki, syksy 2015, 77 s, 5 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan kelpoisuus

Opinnäytetyö on kehittämishanke, joka toteutettiin Touhuvakan päiväkodin Tähestäjien vuorohoitoryhmässä Toivakassa. Hankkeen konkreettisenä tuotoksena syntyi malli ryhmäkohtaisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta pedagogisen toiminnan suunnittelun työvälineeksi. Hankkeen tavoitteena oli kartoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjattuja tavoitteita sekä selvittää, millaisia edellytyksiä tavoitteilla on toteutua päivähoidossa. Ryhmävasulla pyritään edistämään lasten vasuihin kirjattujen tavoitteiden toteutumista. Hankkeen aikana käyty pedagoginen keskustelu on linjannut varhaiskasvatussuunnitelmapohjaisen varhaiskasvatuksen toteuttamista Tähestäjien vuorohoitoryhmässä. Malli on mahdollista ottaa käyttöön tulevaisuudessa työyhteisön muissa tiimeissä ja yksiköissä.

Kehittämishankkeen työskentelyä ohjasi kasvatuskumppanuuden viitekehys, joka huomioi lapsen, vanhemman ja kasvattajan näkökulman. Punaisena lankana läpi opinnäytetyön kulkee lapsen hyvinvointi ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen päivähoidon arjessa. Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee lapsen hyvinvoinnin tukemista varhaiskasvatuksessa, kasvatuskumppanuutta, kontekstianalyysiä arvioinnin välineenä ja kehittämishankkeen toteutusta. Menetelminä mallin luomisessa käytettiin päivähoidon kontekstianalyysiä ja ryhmäkeskusteluja. Malli ryhmävarhaiskasvatussuunnitelmasta koettiin selkeäksi, käyttökelpoiseksi ja tarpeelliseksi työkaluksi. Uuden työkalun käyttöönotto vaatii vielä sen testaamista ja kokeilua arkityössä.

Opinnäytetyössä todetaan, että varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen ja lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen päivähoidossa on haasteellista ja edellyttää suunnitelmallisuutta. Päävastuu lapsiryhmän pedagogiikasta on lastentarhanopettajalla. Oman työn arviointi ja kehittäminen ovat osa lastentarhanopettajan ammattitaitoa. Kehittämishankkeessa opiskelija sekä oppi itsestään kasvattajana että toi työyhteisöön välineitä oman työn analyysiin ja kehittämiseen. Kehittämishanke oli osa opinnäytetyöntekijän sosionomin muunto-opinnoissa tapahtunutta ammatillista kasvua ja oman ammatti-identiteetin vahvistumista.

Asiasanat: varhaiskasvatus, hyvinvointi, lapsen yksilölliset tarpeet, ryhmävarhaiskasvatussuunnitelma, kasvatuskumppanuus, pedagogiikka

ABSTRACT

Hakamäki, Merja. Early childhood education plan for group as a tool for pedagogy in every day work: The development project in Tähystäjät shift day care group. 77 p, 5 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Autumn 2015.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services + kindergarten eligibility.

The thesis is a development project which was put into practice in the Tähystäjät shift day care group in the Touhuvakka day care center in Toivakka. As a concrete product of the project was created a model of an early childhood education plan for a group as a tool for pedagogic activities planning. The purpose of the project was to find out what kinds of aims children have in their early childhood education plans and to find out what kinds of chances there are that aims can come true in day care. The pedagogical discussion, during the project, has aligned an early childhood education plan based on early childhood education in the Tähystäjät shift day care group. It is possible that the model can be taken into use in other teams and units in the work community in the future.

Working in the development project was guided by theoretical reference to educational partnership, which includes a perspective of a child, a parent and an educator. The main idea in the thesis is the wellbeing of a child and noticing a child's individual needs in everyday life of the day care centre. The theoretical part of the thesis deals with supporting the wellbeing of a child in early childhood education, educational partnership, the context analysis as a tool of evaluation and fulfillment of the development project. To create work of the model was done by using the context analysis of day care and group discussions. The model of the early childhood education plan for the group was felt as a clear, useable and necessary tool. Taking into use the new tool requires that it must be first tested and seen what it's like in every day work.

According to the thesis reaching the goals which have been put on early childhood education and noticing the child's individual needs in day care is challenging. The kindergarten teacher has the main responsibility of pedagogy in the group of the children in day care center. The development project was a part of studies of Bachelor of Social Services and supported the student's professional growth and reinforced professional identity.

Keywords: early childhood education, wellbeing, child's individual needs, early childhood education plan for group, educational partnership, pedagogy

SISÄLTÖ

1 LAPSEN YKSILÖLLISTEN TARPEIDEN HUOMIOIMINEN JA ARJEN HAASTEET VARHAISKASVATUKSESSA.....	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA YHTEISTYÖTAHOT	7
2.1 Päiväkoti Touhuvakka	7
2.2 Opinnäytetyön tavoitteet	8
3 LAPSEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	10
3.1 Varhaiskasvatusta ohjaavia asiakirjoja	10
3.2 Kasvatuskumppanuus	12
3.3 Varhaiskasvatussuunnitelmat pedagogisen suunnittelun välineinä	14
3.4 Lapsen hyvinvointia tukeva pedagogiikka	18
4 KONTEKSTIANALYYSI ARVIOINNIN VÄLINEENÄ JA RYHMÄVASU-MALLIN POHJANA	22
5 RYHMÄVASU-HANKKEEN TOTEUTTAMINEN TÄHYSTÄJIEN VUOROHOITO- RYHMÄSSÄ	24
5.1 Ideointi- ja konseptointivaihe	24
5.2 Kokeilu- ja toteuttamisvaihe	27
5.3 Päätätmiss- ja vaikuttavuuden arviointivaihe	31
5.4 Käyttöönottovaihe	32
6 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTI	34
6.1 Hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutuminen.....	34
6.2 Ryhmävasu-mallin käyttökelpoisuus	37
6.3 Kehittämishankkeen toteutus	40
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	43
7.1 Kasvuympäristöjen välinen vuorovaikutus	44
7.2 Jatkokehittämishaasteet.....	45
7.3 Luotettavuus ja eettisyys	46
7.4 Ammatillinen kehittyminen	49
LÄHTEET	51
LIITTEET	
Liite 1: Kirje Tähyistäjien tiimiläisille.....	56
Liite 2: Päivähoidon kontekstianalyysi.....	57
Liite 3: Ryhmävasu-malli	64
Liite 4: Palautekysely	75
Liite 5: Kutsu julkistamistilaisuuteen.....	77

1 LAPSEN YKSILÖLLISTEN TARPEIDEN HUOMIOIMINEN JA ARJEN HAASTEET VARHAISKASVATUKSESSA

Laadukkaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen hyvinvointi ja jokaisen lapsen ainutlaatuisuuden kunnioittaminen. Hyvän varhaiskasvatuksen toteuttaminen tässä muuttuvassa maailmassa ei ole kuitenkaan yksinkertainen tehtävä. Lasten kehitykseen liittyvät haasteet sekä kasvatuskäytännöiden, perheiden ja perhetilanteiden moninaisuus ovat olleet osa työtä jo pitkään. Kuluneena kesänä keskustelua ovat herättäneet hallituksen esitykset päiväkotien ryhmäkokojen kasvattamisesta sekä viimeisimpänä esitykset työn kustannusten alentamiseen liittyvistä toiminnoista. Mikäli esitykset toteutuvat, on varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen ja lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen tulevaisuudessa yhä haasteellisempää. Opinnäytetyöni on ajankohtainen myös uuden 1.8.2015 voimaan tulleen varhaiskasvatustilain näkökulmasta. Laissa painottuu pedagogiikka ja se mm. korostaa lastentarhanopettajan vastuuta lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa ja toteuttamisessa (Varhaiskasvatustilain 1973.)

Toivakan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa päivähoidon tärkeimmiksi arvoiksi on nimetty turvallisuus, hyvinvointi, oikeudenmukaisuus, sosiaalisuus ja johdonmukaisuus (Toivakan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2009, 6). Lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa ja vanhempien kanssa käytävissä perhekeskusteluissa nämä arvot konkretisoidaan. Toiminnan suunnittelun ja toteutuksen taustalla tulee olla lasten havainnoinnin ja vanhempien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta nousevat lapsiryhmäkohtaiset tarpeet. Työn tavoitteena on lapsilähtöisyys, ja jokaisen lapsen yksilöllistä varhaiskasvatusta suunnitellaan yhteistyössä vanhempien kanssa kasvatuskumppanuuden hengessä.

Oman työn kehittäminen on osa varhaiskasvattajan ammattitaitoa. Uusien työtapojen kehittäminen arkityön rinnalla on kuitenkin haasteellista. Arjen työ on usein niin hektistä, ettei oman työn ammatilliseen reflektointiin tahdo olla riittävästi aikaa ja voimia. Siksi minulla onkin ollut hieno mahdollisuus kehittää omaa ammatillista osaamistani sosiopedagogiikan ja tämän opinnäytetyöprosessin kautta. Kaskelan ja Kronqvistin mukaan toiminnan arvioinnin tulisi olla luonteva osa henkilöstön työtä varhaiskasvatuksessa. Se on välttämätöntä, jotta toiminta muuntuu ja kehittyy lapsiryhmän tarpeita vastaavaksi (Kaskela & Kronqvist 2007, 34). Pelkkä tietoisuus lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä ei automaattisesti tarkoita sen näkemistä arjessa toiminnan ja ympäristön suunnittelussa vaan, se vaatii suunnitelmallisuutta.

Opinnäytetyöni on kehittämispainotteinen työ ja sen tavoitteena on ollut tehdä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat näkyvämmäksi arjen työssä. Työ toteutettiin kehittämishankkeena Touhuvakan päiväkodin vuorohoitoryhmässä Toivakassa. Hankkeen konkreettisena tuotoksena syntyi malli ryhmäkohtaisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta (ryhmävasu) pedagogisen toiminnan suunnittelun työvälineeksi. Oma työtiimini toimi hankkeessa pilottiryhmänä, jonka työskentelyn pohjalta malli syntyi. Samalla saimme Tähystäjiin ensimmäisen oman ryhmävasun. Hankkeen pyrkimyksenä on ollut kehittää toiminnan suunnittelua luomalla ryhmävasusta koko tiimin yhteinen työväline, jolla suuntaamme toimintaa lapsen vasun suuntaiseksi.

Kun lapsi voi hyvin, hänellä on mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15).

Punaisena lankana läpi työskentelyprosessin on kulkenut lapsen hyvinvointi ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen päivähoidon arjessa. Hanke on ollut myös löytöretki omaan työhöni lastentarhanopettajana. Lapsen kasvun tukeminen ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ja ovat sosionomien keskeisiä osaamisalueita. Kehittämishankkeen työskentelyä on ohjannut kasvatuskumppanuuden viitekehys, joka huomioi lapsen, vanhemman ja kasvattajan näkökulman. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdään yhteistyössä vanhempien kanssa. Siksi kasvatuskumppanuuden merkitystä ei pidä väheksyä tässäkään yhteydessä.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA YHTEISTYÖTAHOT

Tämän kehittämishankkeen toteutusympäristönä on Toivakan kunnan päiväkoti Touhuvakan Tähystäjien vuorohoitoryhmä, jossa työskentelen lastentarhanopettajana. Sosionomi (AMK) muunto-opintojen opinnäytetyön aiheeksi oli luontevaa valita aihe, joka liittyy kiinteästi omaan työhöni ja sen kehittämiseen. En ole saanut työlleni varsinaista toimeksiantoa, vaan sen aihe on saanut alkunsa ennen kaikkea omasta mielenkiinnostani. Työyhteisö on otettu mukaan prosessiin jo kehittämissuunnitelman tekovaiheessa ja kehittämishanke toteutettiin työnantajani luvalla työtiimini sisäisenä kehittämisprosessina. Työtiimini on kokenut aiheen alusta alkaen käytännönläheiseksi ja hyödylliseksi.

2.1 Päiväkoti Touhuvakka

Päiväkoti Touhuvakka on Toivakan keskustassa sijaitseva Toivakan kunnan päiväkoti. Syyskuussa 2015 Touhuvakassa on hoidossa 48 alle esiopetusikäistä lasta ja 10 osapäiväisesti hoidossa olevaa esioppilasta. Touhuvakassa toimii kolme ryhmää: Tähystäjien vuorohoitoryhmä, Tutkijoiden päiväryhmä ja eskareiden hoitoryhmä. Henkilöstöä on 11. Päiväkodin johtaja toimii koko Toivakan kunnan päivähoidonjohtajana sekä kunnan konsultoivana erityislastentarhanopettajana (KELTO). Päiväkodin tiloissa annetaan myös koulutoimen alaista esiopetusta oman opettajan johdolla neljänä päivänä viikossa.

Syksyllä 2015 Tähystäjien vuorohoitoryhmä toimii 16 lapsen sisarusryhmänä 1–6-vuotiaille lapsille. Hoitoa järjestetään vanhempien työvuorojen mukaan. Tähystäjät vastaa myös päiväkodin muiden ryhmien lasten aamu-, ilta- ja viikonloppuhoidosta tarpeen mukaan. Lisäksi Tähystäjät toimii perhepäivähoidon varahoitoyksikkönä. Henkilökuntana vuorohoitoryhmässä ovat lastentarhanopettaja ja neljä lastenhoitajaa. Ryhmä on jaettu Viskareihin (5 v.), Vipeltäjiin (3–4 v.) ja Vimpuloihin (1–2 v.), jotka touhuavat viikoittain pienryhmissä. KELTO toimii ryhmässä tarpeen mukaan ja toteuttaa mm. sosiaalista kehitystä ja tunteita tukevia Askeleittain tuokioita viisivuotiaille viskareille.

Päiväkoti Touhuvakan toiminta on osa Toivakan kunnan päivähoitopalveluja. Toiminta perustuu päivähoitohenkilökunnan yhdessä asettamiin päämääriin ja tavoitteisiin, jotka on määritelty päivähoidon Laatuksikirjassa seuraavasti:

Toivakan kunnan ensimmäisenä päämääränä on lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaaminen järjestämällä päivä- hoitopaikka sitä tarvitseville alle kouluikäisille lapsille. Toisena päämääränä päivähoitossa on laadun kehittämisen ja ylläpitämisen jatkuvana prosessina asiakaslähtöisesti panostaa henkilöstön ammattitaitoon. Päivähoidon tavoitteena on kasvat- ta yhdessä vanhempien kanssa, kasvatuskumppanuudessa lapsesta omatoiminen, hyvän itsetunnon omaava ja toisten kanssa toimeen tuleva toivakkalainen. Pyrkimyksenämme on tarjota lapsen ikää, kehitystasoa ja henkilökohtaisia tarpeita vastaavaa toimintaa ja huolenpitoa perushoidon lisäksi. (Laatuksikirja 2013, 1.)

2.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Sosionomien vahvuudeksi katsotaan mm. sosiopedagoginen osaaminen sekä lapsen tavoitteellinen tukeminen ja ohjaus arjessa kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja erilaisissa elämäntilanteissa (Happo 2008, 99). Tämän työn lähtökohdat ovat konkreettisia ja integroitu työelämän oppimisympäristöön. Diakin opinnäytetöille asettamien tavoitteiden mukaan työn tulee olla mm. työelämälähtöinen ja vahvistaa opiskelijan ammatil- lista kasvua. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 23.)

Kehittämishanke on kehittämispainotteinen opinnäytetyö, jossa kehitetään ja kokeillaan uusia toimintamenetelmiä ja työtapoja. Kehittämispainotteinen opinnäytetyö voi olla myös produktio, joka sisältää tuotekehittelyä ja jonka lopputuloksena on uusi konkreet- tinen tuote tai palvelu. Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tavoitteena voi olla käy- tännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen tai järjeistämi- nen tai uusien tuotteiden ja palvelujen suunnittelu, mallintaminen ja toteutus. Samassa työssä voi olla myös piirteitä sekä kehittämishankkeesta että tuotekehittelystä. (Diako- nia-ammattikorkeakoulu 2010, 33.) Opinnäytetyöni kehittämishankkeesta on tehty yh- teistyösopimus Toivakan kunnan päivähoidon kanssa. Opinnäytetyö katsotaan hank- keistetuksi opinnäytetyöksi esimerkiksi silloin kun työyhteisöllä on alusta lähtien tarkoi- tus hyödyntää opinnäytetyön tuloksia omassa toiminnassaan (Diakonia- ammattikorkeakoulu 2010, 45).

Hankkeella on ollut sekä välittömiä tavoitteita arjen työhön että pidemmän aika välin kehittämistavoitteita. Kehittämishankkeen välittömät tavoitteet ovat niitä tavoitteita, jot-

ka on mahdollista saavuttaa välittömästi hankkeen aikana. Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli:

1. Kartoittaa millaisia tavoitteita Tähtystäjien tiimin lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin on kirjattu.
2. Kartoittaa päivähoidon kontekstianalyysin avulla, millaiset mahdollisuudet lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatuilla tavoitteilla on toteutua tiimin arjessa.
3. Luoda kartoittamalla saadun tiedon ja ryhmäkeskustelujen avulla ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma tiimin ammatilliseksi työvälineeksi.

Toivakan päivähoitossa on tehty useiden vuosien ajan hyvää ja perusteellista varhaiskasvatuksen kehittämistyötä. Toivakan päivähoidon käsikirja on pitkällisen prosessin tuloksena syntynyt henkilökunnan työväline, joka sisältää kunnan varhaiskasvatussuunnitelman, päivähoidon laatukäsikirja ja turvallisuussuunnitelman. Laatukäsikirjan liitteenä on mm. lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Käsikirja on laaja tietopaketti toivakkalaisen päivähoiton arvoista ja toimintaperiaatteista, joka toimii apuna myös uusien työntekijöiden perehdyttämisessä.

Kehittämishankkeen pidemmän aikavälin tavoitteena oli täydentää osaltaan laadukkaana varhaiskasvatuksen kehittämistä Toivakassa. Hankkeen myötä päivähoito on saanut käyttöönsä ryhmävasumallin. Ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ei ole aiemmin ollut käytössä kunnassamme vaikkakin jokainen tiimi on varmasti suunnitellutkin toimintaansa omalla tavallaan. Prosessin kuluessa on pohdittu niitä keinoja, joilla lapsen vasua toteutetaan päiväkodin arjessa. Työkalun luonnissa käyty pedagoginen keskustelu tulee linjaamaan vasupohjaisen varhaiskasvatuksen toteuttamista tiimissämme. Alusta alkaen on ollut myös selvää, että työyhteisö voi halutessaan hyödyntää opinnäytetyön tuloksia tulevaisuudessa omassa toiminnassaan ja laajentaa ryhmävasun käyttöönottoa muihin tiimeihin ja yksiköihin.

3 LAPSEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Varhaiskasvatusta ohjaavia asiakirjoja

Varhaiskasvatustalaki ja asetus päivähoidosta määrittävät varhaiskasvatuksen järjestämistä Suomessa. Niissä määritellään alan keskeiset käsitteet ja luodaan rajat, joiden puitteissa toimintaa pyritään ohjaamaan. Varhaiskasvatuksen järjestämistapoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja muu varhaiskasvatustoiminta. (Asetus lasten päivähoidosta 1973; Varhaiskasvatustalaki 1973.) Lain mukaan perheellä on oikeus käyttää päivähoitopalveluja perheen arvioiman tarpeen mukaan. Päivähoidon tehtävänä on kotien kasvatustyön tukeminen. Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden myötä lasten oikeus osallistua varhaiskasvatukseen on vahvistunut ja samalla vanhempien mahdollisuudet saada tukea kasvatustehtävälleen ovat laajentuneet. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20.)

Varhaiskasvatustalain uudistuksen ensimmäinen vaihe tuli voimaan 1.8.2015 uudistaen 40 vuotta vanhan päivähoitolain. Varhaiskasvatus määriteltiin ensimmäistä kertaa lain tasolla ja sille asetettiin kattavat tavoitteet. Samalla lasten päivähoidosta annetun lain nimike muuttui varhaiskasvatustalaksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Uuden varhaiskasvatustalain (1973) mukaan

varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Lain mukaan varhaiskasvatustalain ympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Varhaiskasvatustalain ympäristöllä tarkoitetaan niin fyysistä, psyykkistä kuin sosiaalistakin ympäristöä ja täten laki edellyttää mm. kiusaamisen ehkäisemistä ja siihen puuttumista. Lisäksi lain uusituissa säännöksissä mm. määritellään ryhmäkoon enimmäismäärä päiväkodissa. Ryhmien muodostaminen sekä tilojen suunnittelu ja käyttö tulee järjestää siten, että voidaan saavuttaa varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015; Varhaiskasvatustalaki 1973.)

Jo vuonna 2005 Stakes laati varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka pohjautui valtioneuvoston periaatepäätökseen varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002:9). Suunnitelma sisälsi kuvauksen hyvästä ja tavoiteltavasta varhaiskasvatuksesta. Tavoitteena oli mm. yhtenäistää suomalaista varhaiskasvatusta ja lisätä sekä henkilöstön ammatillista tietoisuutta että vanhempien osallistumismahdollisuuksia varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Toisaalta katsottiin tärkeäksi kehittää moniammatillista yhteistyötä, jolla voidaan tukea lasta ja perhettä ennen koulun aloitusta sekä muodostaa lapsen varhaiskasvatus- ja esiopetuksen suunnitelmista toimiva kokonaisuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7, 45.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat pohjana eri kuntien tällä hetkellä käytössä oleville varhaiskasvatussuunnitelmille ja lasten vasuille.

Varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona toimii lakimuutoksen myötä Opetushallitus, joka on veloitettu laatimaan uudet valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tämän jälkeen kunnissa laaditaan perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Lisäksi kaikille päivähoitossa oleville lapsille on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka sisällöstä tullaan määräämään tarkemmin varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Uudet opetushallituksen laatimat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tulee hyväksyä niin, että paikalliset suunnitelmat voidaan ottaa käyttöön ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmia voidaan ryhtyä laatimaan viimeistään 1.8.2017. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015; Varhaiskasvatuslaki 1973.)

Suomalaisen varhaiskasvatuksen taustalla olevat arvot perustuvat kansainvälisiin sopimuksiin lapsen oikeuksista. Suomi on ollut lapsen oikeuksien yleissopimuksen osapuolena vuodesta 1991. Lasten inhimillistä kasvua ja kehitystä turvaavassa sopimuksessa keskeisin arvo on lapsen ihmisarvo, joka kattaa lapsen edun ja mielipiteen huomioon ottamisen periaatteet, vaatimuksen syrjäntäkiellosta ja lasten tasa-arvoisesta kohtelusta sekä lapsen oikeuden elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen. Lapsen oikeuksiin pohjautuen varhaiskasvatuksessa lapsi pyritään kohtaamaan omana persoonallisuutenaan, yksilöllisten tarpeidensa ja perhekuulttuurinsa mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12, 15; Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991.)

3.2 Kasvatuskumppanuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vanhempien ja kasvatushenkilöstön välinen yhteistyö määritellään kasvatuskumppanuudeksi, joka on tietoista sitoutumista lapsen parhaaksi toimimiseksi. Kasvatuskumppanuus on lapsen ja perheen hyvinvoinnin edistämistä ja vahvistamista siten, että vanhemmilla olisi mahdollisuudet suoriutua vanhemmuudestaan mahdollisimman hyvin. Ensisijainen kasvatust vastuu on lapsen vanhemmilla. Vastuu kasvatuskumppanuuden edellytysten luomisesta sen sijaan on henkilöstöllä. Kasvatuskumppanuudessa lapsen kahdesta kasvupaikasta, kodista ja päivähoidosta, muodostuu lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista eheyttä vahvistava kokonaisuus. Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista ja sitä ohjaa lapsen edun ja oikeuksien toteuttaminen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 24; Mikkola & Nivalainen 2009, 12; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Kasvatuskumppanuuden keskeisiä periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Kuuleminen toteutuu kasvatuskumppanuudessa suhteessa toiseen ihmiseen eläytymisen ja läsnäolon kautta ja vaatii erilaisten tunteiden sietämistä. Kunnioituksella tarkoitetaan avoimuutta, erilaisuuden myönteistä kohtaamista, arvostamista ja hyväksyntää. Kunnioitus mahdollistaa työntekijän ja vanhemman yhteisen ihmettelyn, jonka kautta voidaan löytää yhteinen ymmärrys lapsen parhaaksi. Luottamus rakentuu kuulemisen ja kunnioituksen pohjalta ja se vaatii aikaa ja vuoropuhelua. Luottamuksen tuella luodaan vanhempien kanssa yhteistä ymmärrystä lapsesta. Tämä vaatii työntekijältä keskeneräisyyden sietämistä. Kasvatuskumppanuuteen kuuluu pyrkimys dialogiin eli vuoropuheluun, jolla tarkoitetaan tasa-arvoista vuorovaikutussuhdetta, jota kannattelee kuulemisen ja kunnioituksen kokemus. Dialogissa mahdollistuu eri mieltä oleminen, suorapuheisuus ja rehellisyys. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–38.)

Varhaiskasvatuksen kehittämisen näkökulmasta kasvatuskumppanuus voidaan yhdistää päivähoiton laatuun (Leino 2006, 28). Muttilaisen (2012) Toivakan päivähoitossa tekemän selvityksen mukaan kasvatuskumppanuus on sisäistetty syvällisesti Toivakassa. Kasvatuskumppanuuden koetaan olevan osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja osaamista. Esimerkiksi kotikäynnit on otettu käyttöön asteittain eri yksiköissä vuodesta 2011 alkaen. Selvityksessä todetaan, että yhteistyö koettiin toimivana ja perheitä tukevana. Sekä kasvattajien että vanhempien mukaan sen koettiin olevan avointa ja rehellistä. Tutkimuksessa jäi pohdittavaksi, ymmärtävätkö vanhemmat kasvatuskumppanuuden tietoisesti vai onko se heille perinteistä yhteistyötä kodin ja päivähoiton

välillä ilman sen syvempää merkitystä. Lisäksi kasvattajat toivoivat suoraa palautetta vanhemmilta oman työn ja toiminnan kehittämiseksi. (Muttalainen 2012, 34–35.)

Leinon (2006) teemahaastatteluilla päiväkodeissa tekemässä tutkimuksessa sen sijaan kasvatuskumppanuuden määrittely ja kokemukset kumppanuudesta todettiin monitahoisiksi. Laadullisessa tutkimuksessa selvitettiin vanhempien ja lastentarhanopettajien kokemuksia lasten vasu-keskusteluista. Teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksessa oli Bronfenbrennerin ekologinen kasvatusteoria, jossa lasta tarkastellaan aina suhteessa siihen ympäristöön, jossa lapsi kulloinkin on. Lapsen hyvinvoinnin kannalta kasvuympäristöjen välisen vuorovaikutuksen sujuminen on tärkeää. (Leino 2006, 7, 48–49.)

Bronfenbrennerin ekologisen kasvatusteorian mukaan ihmisen kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Teoriassa yksilön kehitykseen vaikuttavan ympäristön nähdään koostuvan eritasoisista sisäkkäisistä ympäristöistä maatuskanuken (Russian doll) tapaisesti. Kehitys tapahtuu eritasoisten ympäristöjen vuorovaikutuksessa. Lähimpiä toimintaympäristöjä Bronfenbrenner kuvaa termillä mikrosysteemi. Tärkeimpiä mikrosysteemejä lapsuudessa ovat koti, päivähoido, koulu ja toverisuhteet. (Bronfenbrenner 1979, 3, 7, 236)

Niitä lapsen kehitykseen vaikuttavia tapahtumia, joissa lapsi ei ole konkreettisesti osallisena, kutsutaan makrosysteemeiksi. Esimerkkinä makrosysteemistä on vanhempien työllisyystilanteen vaikutus lapsen kehitykseen. Mikro- ja makrotasojen välissä ovat meso- ja eksosysteemit. Lapsen erilaiset mikrosysteemit ja niissä vallitsevat vuorovaikutussuhteet muodostavat mesosysteemin. Eksosysteemejä ekologisen kasvatusteorian mukaan ovat ne ympäristöt, joihin lapsella ei välttämättä ole henkilökohtaista kosketusta, mutta joissa tapahtuvat asiat vaikuttavat lapsen toimintaympäristöihin, kuten vanhempien työpaikka. (Bronfenbrenner 1979, 3–4, 7–8.)

Leinon tutkimuksen mukaan vasu -keskusteluja pidettiin kumppanuuden synnyn kannalta tärkeinä. Yhteistyö vanhempien kanssa koettiin pääsääntöisesti toimivaksi, mutta haasteeksi nousi, miten kumppanuus saataisiin syventymään. Keskustelukäytännöissä sen sijaan todettiin olevan kehitettävää. Vasu-keskustelut koettiin osin pinnallisina lapsen yksilöllisyyden ja luonteen jäädessä liian vähälle huomiolle. Lasta koskevien käytännönasioiden sopimisen sijasta keskusteluihin toivottiin enemmän arvokeskustelua. Tämän ajateltiin voivan syventää kumppanuutta. Esille nostettiin myös sekä vanhempien että kasvattajien kumppanuusvalmius eli se kuinka syvälliseen kumppanuuteen he ovat valmiita. Lisäksi vasu -keskusteluista toivottiin käytännönläheisempää työvälinettä. Nykyisellään suunnitelmien suhde käytäntöön koettiin löyhäksi, jolloin ne ohjaavat vain vähän käytännön työtä. Myös lapsen roolia kasvatuskumppanuudessa tulisi tutkimuk-

sen mukaan pohtia niin, että lapsen omat ajatukset, toiveet ja näkemykset saisivat enemmän sanan sijaa. (Leino 2006, 116, 118–119, 121–122, 124.)

Kekkonen (2012) mukaan kasvatuskumppanuutta ohjaavat henkilöstölle asetetut toiminnalliset ja laadulliset kriteerit. Hänen väitöskirjansa mukaan ideaalitason tavoitteet täyttyvät käytännössä kuitenkin vain osittain. Väitöskirja on sosiaaliseen konstruktio- nismiin ja diskurssianalyysiin perustuva tutkimus, jossa kuvataan, millaisia puhetapoja käyttäen varhaiskasvatuksen ammattilaiset rakentavat kasvatuskumppanuuden merkityksiä. Kekkonen tuottaa kasvatuskumppanuuden merkityksiä neljässä diskurssissa, jotka ovat sosiaalisia suhteita koskeva diskurssi, varhaiskasvatuksen kotikäynti dis- kurssi, varhaiskasvatuksen palveluneuvottelu diskurssi ja suhteita luovan kommunikaat- tion diskurssi. (Kekkonen 2012, 61–62, 100.)

Kekkonen suhteita luovan kommunikaation diskurssi on toimintatapa, jolla kasvattaja aktiivisesti solmii ja vahvistaa yhteistyösuhteitaan vanhempiin ja omaa suhdettaan lap- seen. Kasvatuskumppanuuteen sitoutumalla voidaan lapsen oppimista ja kasvua edis- tää paremmin kuin tilanteessa, jossa kasvattajat ja vanhemmat työskentelevät erillään toisistaan. Suhteita luovassa kommunikaatiossa sitoudutaan lasten kokemusten ja to- dellisuuden huolellisempaan havainnointiin, dokumentointiin ja reflektointiin. Samalla pidetään huolta siitä, että lasten todellisuus päivähoitossa siirtyy osaksi perheiden to- dellisuutta kotona. (Kekkonen 2012, 190–191.)

3.3 Varhaiskasvatussuunnitelmat pedagogisen suunnittelun välineinä

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen hyvinvointi. Hyvinvoinnin määrittely ei ole yksiselitteistä. YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen hyvinvointia voi- daan edistää luomalla sellainen ympäristö, jossa hän saa mahdollisimman hyvät lähtö- kohdat elämälleen. Sen periaatteita on konkretisoitu jakamalla ne kolmeen eri ulottu- vuuteen: protection (suojelu), provision (voimavarat) ja participation (osallisuus). Suoje- lun näkökulma korostaa lapsista huolehtimista. Voimavarat puolestaan kattavat lasten taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet. Osallisuudella tarkoitetaan periaa- tetta, joka korostaa lapsen oikeutta osallistumiseen ja osallisuuteen. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991.)

Lapsen hyvinvointiin vaikuttavat monenlaiset eritasoiset suorat ja välilliset tekijät. Lapsen hyvinvoinnin toteutumista varhaiskasvatuksessa tukee yhdessä vanhempien kanssa tehtävä lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu). Sen tavoitteena on toimia käytännön työvälineenä, joka ohjaa kasvattajien toimintaa ja päivähoiton elämää yksittäisen lapsen kohdalla. Vasun tavoitteena on myös auttaa tuntemaan lasta paremmin ja löytämään parhaat mahdolliset tavat tukea lapsen hyvinvointia päivähoitossa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32–33.) Lapsi ei ole irrallaan siitä kontekstista, jossa on kasvanut ja omaksunut taitonsa, arvonsa ja kulttuuriset mallinsa. Siksi pelkkä yksilöpsykologinen tieto ei riitä varhaispedagogiikan suunnittelun perustaksi, vaan tarvitaan kontekstuaalisuutta eli lapsen koko kasvuympäristön huomiointia. (Kronqvist 2011, 13.)

Alasuutari (2010) on tutkinut lapsen vasua pedagogisen toiminnan välineenä. Alasuutarin mukaan lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto on merkinnyt yksilöllisyyden uudenlaista painottamista varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Oletuksena on, että päivähoiton ryhmämuotoinen kasvatustoiminta tapahtuu kunkin lapsen yksilöllisistä lähtökohdista käsin. Hänen mukaansa vanhemmat suunnittelevat lapsensa varhaiskasvatusta päivähoitohenkilöstön kanssa vähintään kerran vuodessa. Suunnitelmilla pyritään turvaamaan lapsen yksilöllinen huomiointi. Tutkimuksessaan Alasuutari tutki, miten nämä tavoitteet toteutuvat käytännössä ja osoitti, että vanhempien ja henkilöstön keskusteluissa jäädään kauaksi varhaiskasvatuksen suunnittelulle asetetuista tavoitteista ja että lapsen vasu ohjaa vain harvoin päivähoiton toimintaa. Myös vanhempien mahdollisuus vaikuttaa lapsensa päivähoitoon osoittautui varsin rajalliseksi. (Alasuutari 2010, 15–17, 20, 186, 190, 194–195.)

Alasuutarin tutkimuksessa vanhemmat kuvaavat vasu-keskusteluja itselleen merkityksellisiksi ja tavallisimmin myönteiseksi kokemukseksi. Vasu-lomakkeen täyttämisen sen sijaan koettiin herättävän kysymyksiä ja hämmennystä. Lomakkeen kysymyksiä saatettiin pitää vaikeina ja ”filosofisina”. Vasu-keskustelujen keskeiseksi merkitykseksi vanhempien näkökulmasta katsottiin tiedon saaminen siitä, millaista lapsen arki on päiväkodissa ja millainen lapsi siellä on. Lisäksi keskustelutilanteet tulkittiin kodin ja päivähoiton kasvatustoimintaa koskeviksi neuvottelutilanteiksi. Tutkimuksessa kävi kuitenkin ilmi, etteivät vanhemmat oleta neuvottelun koskevan yleisemmin päiväkotikasvatuksen sisältöjä ja pedagogiikkaa vaan toimintaa oman lapsensa kohdalla. Tarkasteltaessa keskusteluja henkilötasolla kohtaamisena liittyivät vanhempien henkilöstöön kohdistama kritiikki ja kiitokset siihen, miten työntekijä näyttää sitoutuvan yhteistyöhön. (Alasuutari 2010, 65, 67, 69, 73.)

Yksittäisten lasten vasuista nousevat kehityksen vaiheet, tuen tarpeet ja mielenkiinnon kohteet tulee ottaa huomioon suunniteltaessa ja toteutettaessa ryhmän toimintaa. Ryhmän toiminta tulee suunnitella siten, että siinä huomioidaan mahdollisimman hyvin yksittäisten lasten tavoitteet. Lasten vasut ovat pohjana lapsiryhmän toiminnan suunnittelulle ja vasujen laatimisessa korostuu lain mukaan pedagoginen osaaminen. Vasujen laadinta perustuu henkilöstön vahvaan ammatillisuuteen. Lähtökohtana ovat lapsen etu ja lapsen tarpeet. Monialaisella yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksikössä lapsen tarpeita vastaavasti. Laki määrittelee päävastuun lapsen vasusta päiväkodissa työskentelevälle lastentarhanopettajalle ja häntä tukevalle monialaiselle tiimille. (Mahkonen 2015, 46; 128–130.)

Valtakunnallisiin ohjausasiakirjoihin sisältyy ajatus, että vasut ohjaavat päivähoidon kasvatustoimintaa. Henkilöstön tulee ymmärtää eri tasoisten varhaiskasvatussuunnitelmien työtä ohjaavan merkitys ja sitoutua niiden sisältöihin. Ryhmävasussa konkretisoituu, miten kasvattajat toimivat arjessa, jotta vasuihin kirjatut tavoitteet toteutuvat mahdollisimman hyvin. Heikan, Hujalan, Turjan ja Fonsénin (2011, 61) mukaan ryhmän suunnitelma on jatkuvasti elävä ja tarkentuva. Työtiimin tulisi arvioida toimintaansa säännöllisesti seuratakseen, miten hyvin arki vastaa lapsen vasussa ja ryhmävasussa olevia tavoitteita, sisältöjä ja periaatteita ja miten hyvin suunnitelmat palvelevat kunkin lapsen ja ryhmän sen hetkistä tilannetta. Kehittämishankkeen tavoitteena oli saada ryhmävasusta työkalu, joka ohjaa entistä paremmin arjen toimintaa lasten vasujen suuntaiseksi, ja samalla luoda selkeä struktuuri toiminnan suunnittelulle.

Ryhmävasuja on tehty vaihtelevasti päivähoitoyksiköihin eri puolella Suomea. Eri kuntien käytössä olevat ryhmävasut eroavat laadultaan ja sisällöltään toisistaan paljon. Vasupohjaisen varhaiskasvatuksen kehittämishankkeiden myötä ryhmävasut ovat kuitenkin saaneet päivähoidossa jalansijaa yhä enenevässä määrin. Oman ryhmävasumallini ideointi on pohjautunut osittain päiväkotien Tenava-Huvilan ja Juvan kunnan ryhmävasuihin, Peruspalvelukuntayhtymä Kallion Arjen käytäntöjen oppaaseen sekä Martarin päiväkodin vasuvuosikelloon. Omaileimaisen mallistani tekee kontekstianalyysin käyttö ryhmävasun runkona.

Tenava-Huvilan ryhmävasu on toteutettu Kollinin opinnäytetyönä kirkkonummelaiseen Suomen Tenava Päiväkodit Oy:n päiväkotiin. Päiväkotien Tenava-Huvilassa toteutetaan Reggio Emilia pedagogiikkaa, ja toiminnan suunnittelu perustuu pedagogiselle dokumentoinnille. Toiminnan ja toimintaympäristön suunnittelun pohjana ovat sekä lapsesta että lapsen, aikuisen ja ympäristön vuorovaikutuksesta tehdyt havainnot. Tenava-Huvilan ryhmävasun keskeinen lähtökohta on, että siihen on kirjattu tietoja jokaisesta

lapsesta ja toiminnan suunnittelu syntyy vasujen ja käytännön vuoropuheluna. (Kollin 2012, 6, 14, 33, 39–40.)

Juvan kunnan ryhmävasulomake on tehty Ediva Oy:n lomakepohjalle. Siinä korostuvat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaiset toiminnan periaatteet. Kyseinen ryhmävasu-malli käsittää seuraavat osa-alueet: kasvatuksen päämäärät, kasvatuskumppanuus, perushoito, sisällölliset orientaatioalueet ja lapselle luontaiset tavat toimia (leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen ilmaiseminen ja kokeminen). Mallissa on huomioitu niin lasten tarpeet kuin vanhempien toiveetkin sekä ryhmälle ajankohtaiset asiat. Toisaalta mallissa korostuu arvioinnin merkitys. Jokainen osa-alue käsittää osion, jossa pohditaan ”kuinka onnistuimme” ja ”toteutuivatko suunnitelmamme”. (Juvan kunta i.a.)

Lapsen hyvä arki hanke (2009-2011) oli Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveyspalvelut –hankkeen (PaKaste) osahanke. Hankkeen aikana luotiin Peruspalvelukuntayhtymä Kalliolle yhteinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka korvasi Ylivieskan, Nivalan, Sievin ja Alavieskan kuntakohtaiset vasu-asiakirjat. Prosessia konsultoi Oulun yliopiston varhaiskasvatuksen asiantuntijat. Vasu-työryhmän jatkotyöskentelynä kehitettiin vasua täydentävä Arjen käytäntöjen opas, jossa kuvataan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista perhepäivähoidon ja päiväkotien arkikäytännöissä. Arjen käytäntöjen oppaassa konkretisoidaan kuntayhtymän yhteisen vasun pohjalta pedagogista työskentelyä yksikkövasujen tasolle. Opas ohjaa yksiköitä luomaan näkyväksi omakohtaiset toimintatavat, käytännöt ja arvot. Tavoitteena oli juurruttaa opas Kallion kaikkiin varhaiskasvatuksen yksiköihin. (Innokylä i.a; Peruspalvelukuntayhtymä Kallio 2015.)

Idean vasuvuosikelloon sain puolestaan Ilvosen ylemmän ammattikorkeakoulun opinäytetyönä Matarin päiväkodissa Vantaalla toteuttamasta kehittämishankkeesta. Hankkeessa luotiin vasupohjainen lapsihavainnointityökalu päiväkodin henkilökunnan käyttöön. Lapsihavainnointi on osa Vantaan Kaupungin varhaiskasvatuksessa painotettavan vasupohjaisen varhaiskasvatuksen tuomista pedagogiseen toiminnan ja ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen. Vasuvuosikellon tarkoituksena on rytmittää lapsihavainnointia Matarin päiväkodin arjessa. (Ilvonen 2013, 19, 38.) Ryhmävasumallissani olevan vasuvuosikellon pohjana käytin Toivakan päivähoidon vuosikelloa. Vasuvuosikellon tarkoituksena on ohjata toiminnan suunnittelun tapahtumista lasten vasujen ja kasvatuskumppanuuden pohjalta läpi toimintavuoden.

3.4 Lapsen hyvinvointia tukeva pedagogiikka

Paananen (2006) on tutkinut lapsen hyvinvointia edistävää pedagogiikkaa lapsen ja vanhemman näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millä keinoin lapsen yksilöllinen huomiointi toteutuu, millainen lapsen vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö edistää lapsen hyvinvointia ja millaisia odotuksia kasvattajiin kohdistuu pedagogiikan toteuttajina. Tutkimuksen viitekehyksenä oli Bronfenbrennerin ekokulttuurinen teoria. (Paananen 2006, 13–14, 26, 30–31.)

Paanasen tutkimuksessa tärkeimmiksi hyvinvoinnin edellytyksiksi nousivat turvallisuus ja lapsen yksilöllisyyden huomioiminen. Vanhempien mielestä yhteistyössä oli tärkeintä arjen käytäntöjen toimivuus. Arjen tilanteissa koettiin tärkeäksi lapsen kuunteleminen ja kuulluksi tuleminen sekä lapselle syntyvä kokemus siitä, että häntä hoitavat aikuiset toimivat yhteisymmärryksessä. Sekä lapset että vanhemmat pitivät lapsen omatoimista, omien ideoiden ja kiinnostusten pohjalta toteutuvaa toimintaa tärkeänä hyvinvoinnin edellytyksenä. Päivähoidon kehittämissuuntana tulisi olla aikuisen välittömän ohjauksen ja hallinnan vähentäminen ja lasten maailman näkeminen kasvatustyön resurssina. Kasvatuskäytäntöjen muuttaminen jokaisen lapsen yksilöllisiä tarpeita vastaaviksi on ekokulttuurisuuteen pohjaavan lapsilähtöisyyden perusajatus. (Paananen 2006, 16, 73, 52–53, 56–57.)

Paanasen totesi tulosten perusteella, että hyvinvointia edistävä laadukas pedagogiikka on haasteellinen kokonaisuus. Lasten täysivaltaista toimijuutta ja osallisuutta korostivat sekä lapset että vanhemmat. Kasvattajilta lapset odottivat monipuolista toimintaa ja siihen osallistumista. Toisaalta kasvattajien vastuulla on lapsen ja vanhemman osallistaminen toimimaan lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. Isona haasteena päivähoidolle tutkimuksessa nähtiinkin lasten ja vanhempien osallisuuden edistäminen ja dialogisuus vuorovaikutuksessa. Vanhemmat eivät mieltäneet yhteistyön laajuutta ja merkityksellisyyttä samalla tavoin kuin päivähoidon henkilöstö. Tutkimuksessa heräsikin kysymys, minkälaiset puitteet päivähoidon toimintakulttuuri luo yhteistyön toteutumiselle. (Paananen 2006, 74, 77.)

Suomalaisen varhaiskasvatuksen pedagogiset toimintaympäristöt ovat muutoksessa. 2000-luvulla pienryhmätoiminta on vakiintunut osaksi useimpien päiväkotien toimintakulttuuria. Leikkialuepedagogiikasta on tullut myös uusi tapa organisoida lasten vapaa-ajan toimintaa päiväkotipäivän aikana (Raittila 2013, 69). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 18) todetaan hyvin suunnitellun ympäristön kannustavan toimimaan

pienryhmissä. Varhaiskasvatuksessa pyritään toimimaan lapsilähtöisesti ja ottamaan huomioon lasten yksilölliset taidot ja tavoitteet. Suurissa ryhmissä tämä ei välttämättä ole mahdollista. Pienryhmätoiminnalla on pyritty varhaiskasvatuksen lapsilähtöiseen toteuttamiseen ryhmissä, joissa on paljon lapsia. Kaikessa päiväkodin toiminnassa on taustalla pedagoginen ajattelu. Myös ryhmätoiminnan järjestäminen on omalta osaltaan pedagoginen ratkaisu ja sillä pyritään vastaamaan laadukkaasti päivähoiton tarpeisiin. (Savolainen 2013, 13–14, 16, 18, 76.)

Toiminnan eriyttäminen helpottuu pienryhmissä. Pienryhmätoimintaa toteuttamalla koko ryhmän toimintasuunnitelma voi jakautua edelleen pienryhmätason suunnitelmiksi. Pienryhmätoiminnan perustana on vuorovaikutuksen suunnittelu ja sen mahdollistaminen, että lapsi saa aikuisen kannattelevaa vuorovaikutusta psyykelleen silloin kun hän sitä tarvitsee. Pienessä ryhmässä aikuisen on helpompi havainnoida lasta ja keskittyä paremmin yhteen lapseen. Lapsella puolestaan on pienessä ryhmässä parempi mahdollisuus oppia suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeseen sopiviksi sekä tunnistamaan omien tekojen seuraukset toisiin ihmisiin. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011, 55; Mikkola & Nivalainen 2009, 31–33, 36.)

Savolaisen (2013) tutkimuksessa selvitettiin millaista päiväkodin pienryhmätoiminta on ja mitä sen järjestäminen edellyttää. Tutkimuksessa muodostettiin määritelmä päiväkodissa toteuttavalla pienryhmätoiminnalle. Samalla havaittiin, ettei ole vain yhtä tapaa järjestää pienryhmätoimintaa. Lasten jakaminen pienryhmiin on otettu keinoksi pienentää ryhmäkokoja ja toteuttaa laadukkaampaa päivähoitoa. Tutkimuksen mukaan lapsia jaetaan pienryhmiin kahdella tavalla, joko kiinteisiin pienryhmiin, joissa lapset ovat aina samat, tai muuttuviin pienryhmiin, joissa lapset vaihtelevat. Kiinteiden ryhmien muodostumiseen vaikuttavat lapsen ikä, yksilöllisyys ja vuorovaikutussuhteet. Ryhmäjaon perusteet muuttuvien pienryhmien muodostamisessa puolestaan vaihtelevat päivittäin toiminnan mukaan. Ohjaava aikuinen voi olla pienryhmässä aina sama tai vaihtua. Ryhmien kokoon vaikuttaa lapsien ikä. Pienryhmätoiminnan toteuttaminen edellyttää toiminnan, päivärytmin ja tilojen käytön porrastamista, aikataulutusta sekä aikuisten välistä yhteistyötä. (Savolainen 2013, 42, 46, 50, 59, 63, 66.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 15) mukaan lapsen hyvinvointia varhaiskasvatuksessa voidaan edistää mm. mahdollisimman pysyvillä ja turvallisilla ihmissuhteilla. Omahoitajuus onkin varhaiskasvatuksessa käytettävä työmenetelmä, jossa lapselle nimetään oma hoitaja, joka on mahdollisimman paljon lapsen kanssa hoitopäivän aikana. Omahoitaja vastaa myös kasvatuskumppanuuden toteutumisesta lapsen

perheen kanssa. Omahoitajatyömenetelmä muokkautuu jokaisen lapsiryhmän mukaan työyksikössä sovittujen sääntöjen pohjalta. (Salminen & Tynninen 2011, 12–13.)

Omahoitajuuden perustana on kiintymyssuhdeteoria ja Bronfenbrennerin ekologiseen teoriaan pohjautuva kontekstuaalisen kasvun malli. Omahoitajuus nähdään tärkeänä niin lapsen turvallisuuden tunteen kuin vanhempien kanssa käynnistyvän yhteistyön kannalta. Menetelmässä voidaan vähentää sekä lapsen vuorovaikutussuhteiden määrää että stressiä. Omahoitajuutta on toteutettu useissa paikoin siten, että jokaisella lapsella ja pienryhmällä on omahoitaja, joka vastaa lapsen ja pienryhmän arjen sujumisesta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33–34; Salminen & Tynninen 2011, 9, 13.)

Salmisen ja Tynnisen tekemässä opinnäytetyössä selvitettiin työntekijöiden kokemuksia omahoitajuudesta päiväkodissa. Omahoitajuus koettiin erittäin hyvänä työmenetelmänä, jossa työn koettiin selkiytyvän, työmotivaation lisääntyvän, työn kuormittavuuden vähentyvän ja työhön sitoutuneisuuden lisääntyvän. Työntekijät kokivat kasvatuskumppanuuden tiivistyvän ja syventyvän omahoitajuuden myötä. Työn keskipisteenä nähtiin lapsi omana itsenään ja hänen hyvinvointinsa. Omahoitajuudella oli onnistuttu pienentämään suuri lapsiryhmä ja vähentämään äänen määrää. Tärkeänä nähtiin myös liiallisten varhaisten vuorovaikutussuhteiden määrän vähentäminen. Hyvinvointi nousi tutkimusaineistosta niin työntekijöitä, lapsia kuin perheitäkin yhdistäväksi tekijäksi. (Salminen & Tynninen 2011, 53–54.)

Vuorohoidossa Salminen ja Tynninen näkevät omahoitajuuden haastavana, joskaan ei mahdottomana, yhtälönä. Erilaisista työ- ja hoitovuoroista johtuen omahoitaja on läsnä aina silloin, kun se on mahdollista. Käytännössä omahoitaja tekee kotikäynnin, hoitaa perheen kanssa hoidon aloituksen, käy vasu-keskustelut vanhempien kanssa ja kokoaa lapsen kasvun kansiota. Tiimi tietää, että asiat ovat hoidossa, vaikkakin ne tapahtuvat omahoitajan ja lapsen omaan tahtiin. (Salminen & Tynninen 2011, 60.)

Pienryhmätoiminnan toteuttamiselle ei ole yhtä oikeaa mallia ja omahoitajuuttakin voidaan soveltaa eri tavoin. Myös vuorohoito luo omat haasteensa näille pedagogisille ratkaisuille. Parrilan (2011) mukaan päivähoidon ajankohtainen oppimisen haaste on siirtyminen ryhmäperustaisesta pedagogiikasta kohti yksilölähtoisempää varhaiskasvatusta. Tämä ei sulje pois ryhmän ja vertaissuhteiden merkitystä varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Sen sijaan yksilölähtöinen varhaiskasvatus kyseenalaistaa aikuisjohdoksen toiminnan ja toiminnan suunnittelun perusteet. Muutoksen sisäistyminen edellyttää yhteistä keskustelua ja omien toimintamallien reflektointia. Uuden oppimisen ja kehittämisen edellytyksenä on arviointi. Ryhmävasun yhtenä tavoitteena on ryhmän

varhaiskasvatustoiminnan säännöllinen havainnointi, dokumentointi ja arviointi. (Parrila 2011, 85, 87.)

Yksilöllisen pedagogiikan todentuminen edellyttää, että kasvattajat pystyvät havaitsemaan ja tunnistamaan kunkin lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta keskeiset tekijät ja huomioimaan ne päivähoiton arjen eri tilanteiden suunnittelussa. Hyvin suunniteltu ja lasten tarpeiden mukaan muokkautuva varhaiskasvatusympäristö tarjoaa lapsille haastavaa ja mielekästä tekemistä ja vapauttaa samalla aikuisten resursseja yksilölliseen ohjaamiseen ja havainnointiin. Vastaavasti hyvin suunnitellut siirtymätilanteet mahdollistavat parhaimmillaan lapsen kiireettömän kohtaamisen sekä edistävät lapsen oppimista ja hyvinvointia. (Parrila 2011, 88.)

4 KONTEKSTIANALYYSI ARVIOINNIN VÄLINEENÄ JA RYHMÄVASU-MALLIN POHJANA

Päivähoidon arki koostuu erilaisista toiminnallisista ratkaisuista, joiden pohjana on yhteisesti määritellyt arvot. Arvot näkyvät kasvatustoiminnassa erilaisina valintoina. Keskustelu ja yhteinen tietoisuus arvoista mahdollistaa kasvatustoiminnan ohjautumisen samansuuntaisesti. Tämä on tärkeää sekä yksittäisen lapsen että lapsiryhmän kannalta. Pedagogiikka on mukana kaikessa arjen toiminnassa ja sen keskiössä on lapsi. Pedagoginen toiminnan suunnittelu on lasten kokonaisvaltaista kehitystä edistävän hoito-, kasvu- ja oppimisympäristön rakentamista. Käytännössä tämä tarkoittaa tietoista varhaiskasvatusympäristön luomista ja kehittämistä suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. Oppimisessa korostuu oppiminen leikin kautta, mikä edellyttää leikin merkityksen ymmärtämistä ja tietoista leikkiympäristön luomista. Turvallisen kasvuilmapiirin lähtökohtana puolestaan on tieto perusturvallisuuden merkityksestä ja lapsen kiintymyskäyttäytymisestä sekä lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen laadun tiedostaminen.

Osa kehittämishanketta oli Tähystäjäien toiminnan arviointi päivähoiton kontekstianalyysin avulla ja analyysin tulosten purku ryhmäkeskustelujen kautta. Päivähoidon kontekstianalyysi on sekä pedagoginen työväline, että laaja arvioinnin väline, jonka käyttö on esitelty Pihlajan ja Konnun (2001, 134–146) toimittamassa teoksessa Työkäluja päivähoiton erityiskasvatukseen. Kontekstianalyysi on myös yksi Toivakan päivähoiton laadun arviointimenetelmistä (Laatukäsikirja 2013, 20).

Kontekstianalyysin taustalla on sosio-konstruktivistinen oppimiskäsitys, joka tuo yksilön kehitykseen vahvasti mukaan sosiaalisen todellisuuden. Kasvaminen ei tapahdu yksin vaan ihminen on aina suhteessa toisiin ihmisiin ja täten sosiaalisen ympäristön merkitys korostuu. Jokainen lapsi nähdään osana laajempaa ympäristöä ja samalla sosio-konstruktivistinen käsitys lapsen kasvusta ja oppimisesta vastuuttaa lapsen ympärillä olevat ihmiset, kulttuurin ja kulttuurin tavat ja arvot. Päivähoidon kontekstista eli siitä ympäristöstä, jossa lapsi kasvaa, kehittyy ja oppii, on vastuussa henkilökunta. (Pihlaja 2001, 134–136.)

Pihlaja ymmärtää päivähoiton kontekstin laajasti. Se sisältää fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset edellytykset sekä konkreettiset asiat ja välineet. Kontekstianalyysissä on viisi osa-aluetta, jotka ovat kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti, lasten perusturva, pedagogiikka ja toiminnan sisältö, työyhteisön ilmapiiri ja toimivuus sekä

työntekijän kasvatustieto ja -tietoisuus. Kontekstianalyysin tavoitteena on lapsikohtaiselle työlle laadukkaana pohjan luova varhaiskasvatusympäristö. (Pihlaja 2001, 137–138.)

Pihlaja tarkastelee päivähoidon kontekstia erityisesti lapsen sosiaalis-emotionaalisen kehityksen näkökulmasta. Kontekstianalyysi on väline, jota voidaan käyttää tarpeen mukaan kaikissa päivähoidon yhteisöissä. Pedagoginen struktuuri, tavat ja tottumukset pitävät sisällään pedagogiikan ja päivähoitokulttuurin arvot. Pedagogisen työn pohjana on lapsituntemus. Lapsihavainnoinnin keinoin saamme tietoa lapsen kehitystasosta ja oppimisen yksilöllisistä tavoista. Lisäksi vanhempien oman lapsen tuntemus on ensiarvoisen tärkeää luotaessa kuvaa, siitä mitä lapsi tarvitsee. (Pihlaja 2001, 137–138.)

Päivähoidon kontekstia arvioitaessa kukin työntekijä pohtii analyysin ensimmäisessä vaiheessa itsenäisesti analyysilomakkeen väitteitä ja niiden toteutumista omassa työyhteisössä. Kukin analyysilomakkeen väitteistä arvioidaan toteutuvan joko hyvin (=3), kohtalaisesti (=2) tai huonosti (=1). Henkilökohtaisen työstämisen jälkeen käydään tiimin yhteinen keskustelu, jossa perehdytään työntekijöiden käsityksiin väitteistä ja niiden toteutumisesta. Työntekijät voivat tulkita asioita erilalla, mikä on keskustelun pohjana. Analyysissä on määritelty oletus pistemäärät hyvälle, kohtalaiselle ja huonolle väitteiden toteutumiselle kussakin osiossa. Analyysistä saadut keskiarvot sinällään eivät kuitenkaan ole merkityksellisiä vaan se, miten kukin työntekijä yksittäisiä väitteitä ja niiden toteutumista tulkitsee. Analyysin lopuksi tehdään alueista yhteenveto, jossa määritellään ne osa-alueet ja väitteet, jotka ovat pedagogisesti kunnossa sekä ne, joita tulisi erityisesti kehittää. (Pihlaja 2001, 139–140.)

Kontekstianalyysistä toteutettiin hankkeessa kolme ensimmäistä osiota, jotka liittyvät fyysiseen ja rakenteelliseen kontekstiin, lasten perusturvaan ja pedagogiikkaan. Nämä osiot muodostavat pienryhmäkohtaisten tavoitteiden ja vasuvuosikellon ohella hankkeessa syntyneen ryhmävasumallin (liite 2) rungon. Opinnäytetyöni aikataulusta ja kontekstianalyysin laajuudesta johtuen rajasin analyysin kaksi viimeistä osiota hankkeessa tehtävän kartoituksen ulkopuolelle. Näistä kahdesta työyhteisön ilmapiiri ja toimivuus osio tehtiin tiimissämme edellisenä toimintavuotena. Työntekijän kasvatustieto ja -tietoisuus osio puolestaan liittyi mielestäni kiinteästi aluillaan olevaan kasvatuskumppanuuskoulutukseen. Lapsen hyvinvoinnin kannalta kontekstianalyysin kahta viimeistä osiota koskevat asiat ovat myös tärkeitä. Rajaus oli kuitenkin välttämätön, jotta kehittämishankkeen laajuus pysyisi hallittavissa mittasuhteissa.

5 RYHMÄVASU-HANKKEEN TOTEUTTAMINEN TÄHYSTÄJIEN VUOROHOITO-RYHMÄSSÄ

Kehittämishanke oli projektiluonteinen. Työssäni käytän hankkeen jäsentämiseen Paasivaaran, Suhosen ja Virtasen (2013) mallia projektin elinkaaresta. Siinä projektin katsotaan muodostuvan neljästä vaiheesta, jotka ovat ideointi- ja konseptointivaihe, kokeilu- ja toteuttamisvaihe, päättämis- ja vaikuttavuuden arviointivaihe sekä käyttöönotto-vaihe. (Paasivaara ym. 2013, 80.) Seuraavassa käsittelen hankkeen etenemistä ja kuttakin sen vaihetta projektin elinkaarimallin avulla.

5.1 Ideointi- ja konseptointivaihe

Hankkeen ideointi- ja konseptointivaihe sisältää tarpeen tunnistamisen sekä hankkeen suunnittelu- ja aloittamisvaiheen (Paasivaara ym. 2013, 80). Kehittämishankkeeni idea syntyi pikkuhiljaa syksyn 2014 aikana. Idea lähti ajatuksesta selvittää, miten vuorohoitoryhmässä voitaisiin paremmin huomioida pienimpien lasten tarpeet kasvatuskumppanuuden pohjalta. Lisäksi ajatukseni oli pohtia omahoitajakäytännön toimivuutta ja soveltuvuutta vuorohoitoryhmään. Ensimmäinen ajatukseni opinnäytetyöksi oli tehdä jonkinlainen lapsilähtöinen kehittämissuositus ryhmään yksilöllisten tarpeiden huomiointiseksi. Taustalla oli ajatus tietoisesta kasvatuskumppanuuden kehittämisestä ryhmäsämme. Koin, että Tähystäjissä tehtiin tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa jo tuolloin. Samalla kuitenkin pohdin, ettei pidä pitää itsestään selvyytenä, että tieto lapsen yksilöllisistä tarpeista siirtyy aina käytännön tasolle monien ihmisen työyhteisössä.

Hyvänä apuna opinnäytetyön suunnittelussa oli Toivakan kunnan oma materiaali. Toivakan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmasta (2009) ja päivähoidon Laatuksikirjasta (2013) sain arvokasta tietoa varhaiskasvatuksen tilanteesta Toivakassa. Lisäksi Muttilainen selvitti opinnäytetyössään vuonna 2012 kasvatuskumppanuuden kokemuksia Toivakan päivähoidossa. Tämä selvitys oli hyvä lähtökohta alkaessani pohtia aihetta syvällisemmin. Toivakan päivähoidossa on käytössä Edufinin TAK-tutki-arvioi-kehittäohjelma, jolla kerätään säännöllisesti palautetta toiminnasta niin vanhemmilta, lapsilta

kuin henkilökunnaltakin (Laatukäsikirja 2013, 19). Vanhemmat ovat vastanneet TAK-asiakastytyväisyysskyselyyn viimeksi keväällä 2014 ja lapset keväällä 2015. Näiden kyselyjen tuloksia päätin myös hyödyntää opinnäytetyössäni.

Elokuussa 2014 kerroin palaverissa työtiimilleni opinnoistani ja opinnäytetyön tekemisestä. Samalla kysyin heiltä, olisiko heitä mahdollista saada opinnäytetyöprosessiin jotenkin mukaan. Vastaus oli periaatteessa myöntävä. Kovin tarkkoja esityksiähän en vielä tuolloin pystynyt tekemään. Jo alun pitäen uskoin kuitenkin vahvasti siihen, että silloin kun aihe on mahdollisimman lähellä arjen työtä ja lapsia, yhteistyöhaluakin löytyy.

Opinnäytetyön lopullinen muoto ei silti löytynyt helpolla. Aiheesta ja näkökulmasta käytiin useita neuvotteluja esimiehen kanssa, jotta se olisi sekä minua motivoiva että työyhteisöä palveleva. Vahva kiinnostukseni kasvatuskumppanuutta kohtaan sai minut hakemaan vahvistusta aiheelle myös alan ihmisiltä työyhteisön ulkopuolelta. Sainkin kovasti kannustusta lähteä kehittämään opinnäytetyötä kasvatuskumppanuuden alueelta, ja minulle vakuutettiin, että aihe on edelleen ajankohtainen. Samaan aikaan työyhteisössäni tehtiin päätös koko päivähoidon henkilökunnan lähtemisestä oppisopimuksella kasvatuskumppanuuskoulutukseen (KASKU-koulutus). Itse kävin tuon koulutuksen vuonna 2010, ja niinpä minusta tulikin nyt oman tiimini opiskelijoiden työpaikkaohjaaja. Totesin, että KASKU-koulutus on oma prosessinsa, jota en halua lähteä opinnäytetyölläni sotkemaan ja siten opinnäytetyö ei saa mennä liika päällekkäin koulutuksessa prosessoitavien asioiden kanssa. Päätin, ettei opinnäytetyöni voi perustua lähtökohtaisesti pelkkään kasvatuskumppanuusajatteluun.

Alustavaa ideaa lasten yksilöllisten tarpeiden huomioonottamisesta kehittelemään eteenpäin esimieheni, ohjaavan opettajan ja työtiimini kanssa. Hankkeen ensimmäiseen vaiheeseen kuului opinnäytetyön suunnitelman laatiminen. Tämän työn keskeiseksi teoreettiseksi lähtökohdaksi nousi opinnäytetyön suunnitelmassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) sekä hyvinvoinnin määrittely ja aiemmat tutkimukset aihealueelta. Käsitteiden määrittely sekä niiden selkeä ja johdonmukainen käyttö auttaa hankkeen jäsentämisessä ja käsiteltävien asioiden ymmärtämisessä (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 41). Opinnäytetyön suunnitelman keskeisiä käsitteitä olivat varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, lapsen hyvinvointi, lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma, omahoitajuus, pienryhmätoiminta ja reflektointi.

Esittelin ensimmäistä versiota suunnitelmasta Tähtystäjien tiimiläisille ja päiväkodin johtajalle marraskuun puolivälissä. Suunnitelmani herätti selvästi mielenkiintoa, joskin

sitä pidettiin melkoisen laajana. Erityisesti hyvää palautetta sain siitä, että opinnäytetyöni olisi niin vahvasti sidoksissa arjen työhön ryhmässä. Opinnäytetyön suunnitelmaseminaari marraskuussa oli hankkeen kannalta ratkaiseva käännekohta, jonka seurauksena opinnäytetyöni muotoutui selkeästi kehittämispainotteiseksi opinnäytetyöksi. Ideointi- ja konseptointivaiheen tarkoitus onkin kirkastaa projektin tavoite ja keskeinen idea suhteessa perustehtävään (Paasivaara ym. 2013, 83).

Aiheen ja työn rajaus on ollut haasteeni koko opinnäytetyöprosessin ajan. Jo ideapaperin palautusvaiheessa ohjaava opettaja kehotti pohtimaan rajausta ja työn painopistettä sekä sitä, tuleeko työstä liian laaja. Opinnäytetyön suunnitelmaseminaarissa todettiinkin, että suunnitelma vaatii vielä hiomista. Ajatukseni olivat vielä hajanaisia ja tavoitteeni maailmaa syleileviä. Olin valmis tutkimaan ja kehittämään lähes kaikkea mahdollista. Kokeneen opettajan ohjauksessa työ alkoi kuitenkin selkiytyä kohti realistista toteuttamiskelpoista suunnitelmaa.

Kehittämissuunnitelmassa opinnäytetyön idea konkretisoituu käytännön toimintaohjelmaksi. Opinnäytetyön suunnitelmaseminaarin jälkeen sulattelin työtä jonkin aikaa kunnes rupesin muuttamaan työtä selkeästi kehittämispainotteiseksi. Vuoden vaihteessa pidin pitkän palaverin opinnäytetyön työelämäohjaajana toimivan esimieheni kanssa. Esittelin hänelle ajatukseni ryhmävasu-kehittämishankkeesta ja sovimme, että voin lähteä toteuttamaan hanketta omassa työtiimissäni Tähystäjissä. Lopullinen kehittämissuunnitelma valmistui tammikuun alkupuolella. Tässä vaiheessa minulla oli jo selkeä toteuttamisaikataulu hankkeelle. Hankkeen hahmottumista auttoi selkeästi löytämäni malli projektin elinkaaresta (Paasivaara ym. 2013). Samaan aikaan tiedotin tiimilleni opinnäytetyön muuttumisesta kehittämishankkeeksi ja ilmoitin heille kontekstianalyysin ja ryhmäkeskustelujen aikataulun (liite).

Ideointi- ja konseptointivaiheeseen kuului myös lupien hankinta erilaisen materiaalin käyttöön. Sekä keväällä 2014 että keväällä 2015 TAK-arviointimenetelmällä suoritetun asiakastyytyväisyyskyselyn materiaalin käyttöön sain luvan päivähoitojohtajalta. Opinnäytetyö aineistoni koostui osittain Tähystäjien tiimissä tehdystä päivähoito kontekstianalyysistä ja tiimipalavereissa pidetyistä ryhmäkeskusteluista. Suostumuksen näihin sain Tähystäjien tiimiläisiltä ja päivähoitojohtajalta esitellessäni opinnäytetyön suunnitelmaa omalle tiimilleni 13.11.2014.

5.2 Kokeilu- ja toteuttamisvaihe

Kokeilu- ja toteuttamisvaiheeseen kuuluu toteutuksen hallinta ja projektin ohjaaminen. Koko projektin elinkaaren aikana tapahtuva ohjaus voidaan jakaa laadulliseen, määrälliseen ja joustavaan ohjaukseen. Laadullisella ohjauksella tarkoitetaan tavoitteiden, toiminnan ja tulosten jatkuvaa pohdintaa ja toiminnan suuntaamista uudelleen muutosten keskellä. Määrällisen ohjauksen tarkoituksena on huolehtia projektisuunnitelman noudattamisesta. Joustavalle ohjaukselle tyypillisiin piirteisiin puolestaan kuuluu, että projektisuunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan, ollaan kriittisiä ja analyttisiä, hyödynnetään seurantatietoa projektin toimintaan ja tarkennetaan sen avulla projektin tavoitteita. (Paasivaara ym. 2013, 80, 87–88.)

Tämän kehittämishankkeen yhteydessä ei voida puhua tutkimuksesta tai varsinaisesta tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta. Siksi käytän tiedon hankinnasta termiä kartoittaminen. Hankkeen aikana kartoittamalla saatava tieto on kuitenkin merkityksellistä kehittämissuunnitelman kannalta ja ohjaa kehittämistoimintaa. Toikon ja Rantasen (2009) mukaan tiedon tuottaminen ja toiminnan suuntaaminen liittyvät kehittämisen prosessissa tiiviisti toisiinsa. Saatuja tuloksia voidaan käyttää reflektion herättelyyn. Tutkimuksellinen asetelma tuo lisäarvoa kehittämistoiminnalle vaikkakin prosessissa tuotetun tiedon luotettavuus on alisteinen prosessin muille päämäärille. (Toikko & Rantanen 2009, 114, 116–117, 159.)

Alkuperäisessä kehittämissuunnitelmassa tavoitteena oli lähteä kehittämään vasu-pohjaista varhaiskasvatusta ja sen konkreettista työvälinettä ryhmävasua kartoittamalla vanhempien ajatuksia, ryhmämme lasten yksilöllisiä tarpeita sekä arvioimalla oman työtiimimme toimintaa. Ajatus oli, että vanhempien ajatukset huomioimalla ja kunkin lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen yksilöllisten tarpeiden ohjaamana saamme tiedon lasten ryhmäkohtaisista tarpeista. Oman työn arviointi ja reflektointi tapahtuisi päivähoiton kontekstianalyysin avulla tiimityöskentelynä ja pedagogiset ryhmäkeskustelut loisivat pohjan ryhmävasun luomiselle ja kirjoittamiselle. Kehittämissuunnitelman kokeilu- ja toteuttamisvaiheessa olennaista olisi työskentely työyhteisön kanssa. Pääosin tämä suunnitelma toteutui, joskin hieman soveltamista vaadittiin. Täten lopullinen hanke ei aivan vastaa alkuperäistä suunnitelmaa.

Kehittämissuunnitelmani kokeilu- ja toteuttamisvaihe alkoi tammikuussa, joka oli tiivistä aikaa. Olin pääsääntöisesti töissä, muutaman päivän opintovapaalla tehden meneillään olevien muiden opintokokonaisuuksien tehtäviä. Olin saanut kehittämissuunnitelman valmiiksi loppiaisen aikoihin ja ensimmäinen kontekstianalyysin ryhmäkeskustelu oli

sovittu tammikuun loppuun. Jouduin toteamaan, etten millään ehtisi keräämään koko ryhmän lasten vasuista tavoitteita ja saattamaan niitä taulukkomuotoon ennen ensimmäistä ryhmäkeskustelua. Lisäksi kehittämishankkeen suunnitelmassa olin ajatellut tekeväni hankkeen aluksi koosteen edellisen kevään asiakastyytyväisyyskyselyn tuloksista. Sillä oli tarkoitus kartoittaa vanhempien ajatuksia päiväkotimme toiminnasta liittyen erityisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen, kasvatuskumppanuuteen ja lapsen yksilölliseen huomioimiseen. Olimme käyneet ryhmän lasten vasukeskustelut loppuvuodesta ja niistä oli läpikäyty tiimissä. Lisäksi kaikilla työntekijöillä on velvoite ajoittain perehtyä myös muiden kuin omahoitolasten vasuihin. Keskustelut olivat siis tuoreessa muistissa ja tiimissä oli hyvä näppituntuma lasten asioihin. Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset oli purettu päivähoidon johtajan toimesta yleisluontoisesti kesällä 2014. Tiimikohtaisia vastauksia oli käsitelty suullisesti hänen johdolla tiimipalaverissa. Päätinkin, että aloitamme kontekstianalyysin tekemisen tammikuun lopussa, vaikka suunnitelmasta olisikin yksi vaihe jäämässä pois tai ainakin siirtymässä kevämmälle.

Siirryimme siis kehittämishankkeen toteutuksessa seuraavaan vaiheeseen eli kontekstianalyysin tekemiseen työtiimissä ja sen tulosten purkamiseen tiimin ryhmäkeskusteluina. Käytännössä työntekijät joko täyttivät kerralla analyysin kaikki kolme osiota tai täyttivät ja palauttivat analyysin yksi osio kerrallaan ennalta sovitun aikataulun (liite) mukaan. Palautuspäivän olin asettanut olemaan 1–2 viikkoa ennen kyseisen osion ryhmäkeskustelua. Osallistuin myös itse tuon analyysin tekemiseen, joten analyysissä oli mukana viiden työntekijän vastaukset. Vastaukset palautettiin nimettöminä ja kaikki työntekijät vastasivat kaikkien kolmen osion kaikkiin kysymyksiin.

Kontekstianalyysin tulokset purettiin Tähystäjien tiimin ryhmäkeskusteluna päiväuniaikaan 28.1., 11.2. ja 18.3. Keskustelun teemat nousivat kontekstianalyysin osioista siten, että yhden ryhmäkeskustelun aiheena oli aina yksi osa-alue. Ennen keskustelua laskin palautetuista lomakkeista pisteet yhteen ja sain kokonaispistemäärät sekä yksittäisille vastauslomakkeille että koko tiimin vastauksille. Laskin myös yksittäisten väittämien saamat pistemäärät ja lajittelin väittämät suuntaa-antavasti niihin jotka toteutuvat henkilökunnan mielestä hyvin, huonosti tai kohtalaisesti. Lisäksi poimin väittämien joukosta ne väittämät, joiden osalta vastauksissa oli ollut suuri (1–3) hajonta vastaajien kesken. Ryhmäkeskusteluihin valmistauduin kokoamalla vastausten pohjalta muutamia ajatuksia ja kysymyksiä keskustelun pohjaksi. Ryhmäkeskustelut kestivät keskimäärin noin 1h 15 min. Nauhoitin keskustelut kännykällä, josta siirsin ne tietokoneelle litteroitavaksi. Osion 2, joka koskee lasten perusturvallisuutta, nauhoitus epäonnistui ja tuon

osion keskustelua olen joutunut hyödyntämään hankkeessa ulkomuistin ja keskustelun aikana tekemiäni muistiinpanojen avulla.

Toukokuun alkupuolella sain luotua rungon ryhmävasulle ja ajatus siitä, mitä ryhmävasu pitäisi sisällään rupesi konkretisoitumaan. Samoihin aikoihin olin koululla myös opinnäytetyönohjauksessa. Opinnäytetyön ohjaajan kanssa sovittiin että opinnäytetyöhön riittäisi malli ryhmävasusta ja Tähystäjien oma ryhmävasu valmistuisi aikanaan omalla painollaan. Eettiset näkökulmat huomioon ottaen Tähystäjien ryhmävasussa tulisi olemaan paljon sellaista tietoa, joka ei vaitiolo-velvollisuutta ja hyvää etiikkaa noudattaen kuuluisi yleisesti julkaistavaksi. Myös opinnäytetyön laajuus oli edelleenkin haasteena. En edelleenkään ollut kerennyt tehdä kirjallista koostetta asiakastytyväisyyskyselyn tuloksista. Koska opinnäytetyön tavoitteena oli nyt ryhmävasumalli, päätin jättää TAK-arvioinnin tiedot pois opinnäytetyöstäni. Sisäisenä tietona arvioinnin tulokset olivat olleet työyhteisössä jo keväästä asti. Opinnäytetyön puitteissa minun oli kuitenkin rajattava hanketta, jotta suoriutuisin siitä.

Neljännän ryhmäkeskustelun oli tarkoitus olla prosessia kokoava keskustelu, johon oli tarkoitus saada mahdollisimman pitkälle muokattu malli ryhmävasusta. Tämän keskustelun ja käytännön kokemusten perusteella oli tarkoitus muokata ryhmävasu lopulliseen muotoon. Neljännän ryhmäkeskustelun ajankohta oli jätetty alkuperäisessä suunnitelmassa auki ja keskustelu oli sovittu pidettäväksi myöhemmin keväällä. Toimintakauden lähestyessä loppuaan ja kesälomien hämöttäessä rupesin pohtimaan, että miten saisin vietyä projektini loppuun työn ohessa. Aikataulusta oltiin myöhässä jonkin verran.

Yhteenvetotaulukko ryhmämme lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatusta tavoitteista oli jäänyt tekemättä tammikuussa. Koin taulukon tekemisen työläänä ja tavoitteiden taulukoinnin jotenkin jäykkänä toimintatapana. Asia oli kuitenkin tärkeä ja olennainen ryhmävasun kannalta. Toukokuun lopussa sain idean lapsitietolomakkeesta, joka olisi osa ryhmävasua. Lapsitietolomake täytettäisiin ryhmän jokaisesta lapsesta ja se sisältäisi vapaamuotoisesti ja lyhyesti kirjattuna lapsen kuvailua, lapsen vahvuudet, lapsen haasteet ja vanhempien kanssa yhdessä sovitut asiat. Lisäksi lomakkeesta olisi kohta muuta huomioitavaa, johon voisi kirjata muita tärkeitä lasta koskevia asioita. Tein lomakkeesta tarkoituksella lyhyen, jotta siihen valikoituisivat tärkeimmät asiat eikä sen täyttäminen olisi liian työlästä. Kyseiset asiat pitäisi löytyä lapsen vasusta laajemmasta mittakaavassa. Sanavalintaa lapsitietolomakkeen kohdassa ”haasteet” mietin pitkään. Työntekijöille korostin, ettei kyse ole välttämättä lapsen isoista erityisistä ongelmista vaan niistä asioista, joissa lapsi tarvitsee harjoitusta, ohjausta ja kannustusta tai jotka ovat lapsen tämän hetkessä kehityksessä muuten ajankohtaisia.

Sovimme kesäkuun alkuun Tähestäjien tiimille seuraavan toimintakauden suunnittelua varten kahden tunnin iltapalaverin, jonka ajattelin toimivan samalla kehittämishankkeen neljäntenä kokoavana ryhmäkeskusteluna. Ryhmässämme oli aloittanut alkuvuoden aikana uusia lapsia ja näytti siltä, että ryhmän syksyn kokoonpano oli suurin piirtein selvillä. Pyysin tiimin työntekijöitä täyttämään lapsitietolomakkeen syksyllä hoidossa jatkavista omahoitolapsistaan ennen tuota palaveria. Näin sain työmäärää jaettua ja saimme koottua palaveriin hyvän tietopaketin ryhmämme lapsista. Kävimme kesäkuun alussa myös ryhmässä talvella hoidon aloittaneiden lasten vasu-keskustelut.

Iltapalaverimme oli onnistunut. Luin ennen palaveria lapsitietolomakkeet läpi ja hahmottelin seuraavan syksyn pienryhmäjakoja. Samalla kirjasin jo alustavasti ylös lomakkeista nousevia tavoitteita pienryhmien toiminnalle. Lomake tuntui toimivalta. Omahoitajat olivat koonneet lomakkeisiin kattavasti monenlaisia asioita. Palaverissa luimme kaikki lomakkeet läpi ja keskustelimme niiden herättämistä ajatuksista. Samalla katsoimme syksyn lapsiryhmän kokoonpanoa, pienryhmäjakoja ja keskeisiä toiminnan lähtökohtia lapsitietolomakkeiden pohjalta. Koimme onnistuneemme. Kerrankin suunnittelupalaverin lähtökohtana oli se tärkein eli lapset. Seuraavalla viikolla oli tulossa koko päivähoiton seuraavan toimintakauden suunnittelupalaveri. Sinne ajattelimme viedä ehdotuksen, että yhteisen teeman valitsemisen sijasta tekisimme ensi syksynä ryhmäkohtaisia projekteja, jokaisen ryhmän omista lähtökohdista käsin. Tämä ehdotus toteutuikin ja Toivakan päivähoiton toiminnan yhteisenä kantavana ajatuksena toimintakaudella 2015–2016 on ryhmäkohtaisten projektien toteuttaminen lapsia kuunnellen, itseä ilmaisten ja liikkuen.

Kesäkuussa työstin opinnäytetyötä eteenpäin. Alkuperäinen tavoitteeni oli, että saisin mallin valmiiksi ja työyhteisön arvioitavaksi ennen kuin jään kesälomalle. Ajatushan oli ollut, että opinnäytetyön tavoite olisi saada ryhmävasu-malli (liite 3) valmiiksi vaikkakin Tähestäjien oma ryhmävasu olisi kesken. Mallin kehittäminen tuntui kuitenkin helpommalta käytännöstä käsin niin, että kirjoitin rinnalla Tähestäjien ryhmävasua. Koin, ettei malli avaudu muille, jos minulla ei ole näyttää, miten sitä käytännössä käytetään. Samoin koin, että työyhteisön jäsenten on vaikea antaa palautetta mallin käyttökelpoisuudesta, ellei heillä ole kokemusta sen käytöstä. Siten hanke jäi vielä kesäkuussa lomalle jäädessäni kesken.

Loman jälkeen opinnäytetyöstä kiinni saaminen vei hetken aikaa. Aikataulun venyminen myös hieman harmitti. Pikkuhiljaa työ kuitenkin eteni. Elokuun alkupuolella sain kirjoitettua ensimmäisen version Tähestäjien ryhmävasusta ja jätin sen tiimin kommentoitavaksi ja samalla myös käyttöön. Tähestäjien ryhmävasun avulla tein malliin ohjeis-

tuksen, mitä asioita kussakin kohdassa olisi hyvä käsitellä ja mihin kiinnittää huomiota. Oman ryhmävasumme pohjalta muokkasin vielä mallia lisäämällä siihen kohdat joissa käsitellään, miten lapselle ominaiset toimintatavat on huomioitu varhaiskasvatusympäristön suunnittelussa ja toiminnan toteutuksessa sekä miten sisällöllisiä orientaatioalueita toteutetaan arjen toiminnassa.

Lapselle ominaisia toimintatapoja ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen ilmaiseminen ja kokeminen. Toiminnan sisällöllisiä orientaatioalueita puolestaan ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen sisältöalue ja uskonnollis-katsomuksellinen sisältöalue. Päivähoidon kontekstianalyysissä nämä toimintatavat ja sisältöalueet eivät nouse mitenkään erityisesti esille, mutta valtakunnallisissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005), ne ovat keskeisessä asemassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kasvattajien tehtäväksi määritellään toiminnan suunnittelu ja toimintaympäristön rakentaminen siten, että niissä näkyvät sekä lapsille ominaisin tapa oppia, että sisällölliset orientaatiot. Lapselle ominaisten toimintatapojen tulee ohjata kasvattajayhteisön tapaa toimia lasten kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16, 20.)

Yhtenä osana ryhmävasumallia on vasuvuosikello, jota ideoin Matarin päiväkodin vasuvuosikelloa (Ilvonen 2013.) apuna käyttäen. Ryhmävasu-mallin vuosikellon luonnissa hyödynsin myös Toivakan päivähoidon vuosikellopohjaa. Vasuvuosikellon avulla voi havainnollistaa toimintakauden kulkua ja sitä voi käyttää apuna nimensä mukaisesti lasten varhaiskasvatuksen suunnittelussa. Hyvin onnistuneen toimintavuoden rakenne voi olla mallina seuraavalle vuodelle. Vasuvuosikelloon voidaan kirjata niin toiminnan suunnitteluun, vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön, lasten havainnointiin ja toimintaan yhteistyökumppanien kanssa kuin toiminnan arviointiinkin liittyviä asioita. Vasuvuosikellon avulla tiimissä voidaan yhdessä sopia esimerkiksi lasten vasu-keskustelujen, vanhempainiltojen, ryhmävasun päivityksen, lapsitietolomakkeiden täyttämisen ja tiimin toiminnansuunnittelupalaverien ajankohdat.

5.3 Päätämisen- ja vaikuttavuuden arviointivaihe

Kolmantena vaiheena hankkeessa oli päätämisen- ja vaikuttavuuden arviointi vaihe. Tämän vaiheen tarkoituksena on hankkeen toiminnan lopettaminen ja tulosten käyttöönot-

to. Ennen hankkeen päättämistä varmistetaan, että hankkeella on saavutettu tavoiteltu tulos. Päättämisvaiheessa pohditaan ja suunnitellaan, mitä tuloksille tapahtuu jatkossa ja miten niitä aiotaan hyödyntää. (Paasivaara ym. 2013, 91–92.) Kehittämishanke päättyy vaiheessa, jossa ryhmävasu-malli (liite 3) on luotu ja voidaan lopullisesti ottaa käyttöön ryhmätoiminnan suunnittelun välineenä. Hankkeen kolmanteen vaiheeseen kuuluu uuden työvälineen käyttöönoton varmistaminen. Tähystäjien ryhmävasun ensimmäinen versio valmistui elokuussa. Toimintakauden alkaessa Tähystäjien ryhmävasua päivitettiin lapsiryhmän osalta tarpeen mukaan ja mallia koekäytettiin toiminnan suunnittelussa arkityön lomassa. Hankkeen arviointia suoritettiin sekä hankkeen aikana käydyissä keskusteluissa että hankkeen lopussa tehdyllä palautekyselyllä (liite 4). Kyselyyn vastasivat hankkeessa mukana olleet tiimiläiset sekä päiväkodin johtaja, joka toimi hankkeessa opinnäytetyön työelämäohjaajana.

Opinnäytetyöt on tarkoitettu julkisiksi ja niiden tulokset on tarkoitettu edelleen hyödynnettäviksi. Opinnäytetyön julkistaminen on osa tutkivan ammattikäytännön prosessia, johon kuuluu kirjallisen raportin laatiminen, työn esitarkastukseen jättäminen, työn esittely julkistamisseminaarissa ja kypsyyssnäyte. Osa prosessia on myös työn esittely työyhteisössä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 47.) Kehittämishanke päättyy opinnäytetyön puitteissa opinnäytetyön julkistamistilaisuuteen (liite 5) lokakuun alussa. Julkistamistilaisuudessa on mukana työelämän edustajat eli Toivakan päivähoiton työntekijät. Työyhteisö voi halutessaan hyödyntää opinnäytetyön tuloksia tulevaisuudessa omassa toiminnassaan ja laajentaa ryhmävasun käyttöönottoa muihin tiimeihin ja yksiköihin.

5.4 Käyttöönottovaihe

Perinteisesti projektin elinkaarta on kuvattu näillä kolmella ensimmäisellä vaiheella. Paasivaaran ym. mallissa käyttöönottovaihe on nimetty omaksi, projektin elinkaaren neljänneksi vaiheeksi, joka sisältää tulosten jalkauttamisen. (Paasivaara ym. 2013, 79–80.) Ryhmävasun varsinainen käyttöönotto ajoittuu tiimissämme syksyille 2015 ja jää siten opinnäytetyöni ulkopuolelle työn tiiviistä aikataulusta johtuen. Ryhmävasun käyttöönottoon kuuluu mm. sen päivittäminen kuluvalle toimintakaudelle ja vastaamaan syksyn lapsiryhmän tarpeita. Lasten vasukeskustelut käydään syksyn aikana, jonka jälkeen on aika päivittää pienryhmäkohtaisia tavoitteita ryhmävasuun. Samalla ryhmä-

vasu ohjaa ryhmän lapsilähtöistä toiminnan suunnittelua. Uuden työkalun käytön laajentaminen muihin ryhmiin vaatii varmasti vielä ensin sen kokeilua ja testaamista arki-työssä. Käytön myötä kertyvän kokemuksen kautta osaamme muokata työkalua entistä käyttökelpoisemmaksi.

Emme ole vielä "sinut" uuden työkalun kanssa omassakaan tiimissämme. Käyttöönotto on vasta aluillaan. Vuosilomista ja opintovapaastani johtuen meillä ei ole toistaiseksi ollut riittävästi aikaa yhdessä koko tiimin voimin keskustella ryhmävasun herättämistä ajatuksista. Olen kirjoittanut Tähystäjien ryhmävasun ryhmäkeskustelujen ja yhteisten palaverien pohjalta. Myös muilla tiimin jäsenillä pitää olla oikeus vaikuttaa vasun sisältöön. Tarvitsemme myös aikaa lukea ryhmävasua yhdessä ja avata tekstiä keskustelemalla. Mielestäni vain näin toimimalla ryhmävasun tavoitteet voivat siirtyä käytäntöön toiminnan tasolle.

6 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTI

6.1 Hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat näkyvämmäksi arjen työssä. Kehittämishankkeen välittömien tavoitteiden arviointia voidaan tehdä hankkeen päättämisen- ja vaikuttavuuden arviointivaiheessa. Hankkeen pidemmän aikavälin tavoitteiden toteutumisen arviointi sen sijaan vaatii uuden työkalun käytön vakiintumista, ja voi tapahtua lopullisesti vasta ajan kanssa. Hankkeen välittömät tavoitteet saavutettiin mielestäni hyvin, vaikka toteutus ei vastannut täysin alkuperäistä kehittämissuunnitelmaa. Hankkeen konkreettisena tuotoksena syntyi malli ryhmävasusta pedagogisen toiminnan suunnittelun työvälineeksi. Oma työtiimini toimi hankkeessa pilot-tiryhmänä, jonka työskentelyn pohjalta malli syntyi. Samalla saimme Tähtystäjiin ensimmäisen oman ryhmävasun. Prosessin kuluessa pohdittiin niitä keinoja, joilla lapsen vasua toteutetaan päiväkodin arjessa. Työkalun luonnissa käyty pedagoginen keskustelu on linjannut vasupohjaisen varhaiskasvatuksen toteuttamista tiimissämme.

Hankkeen välittömiin tavoitteisiin kuuluivat myös lasten vasuihin kirjattujen tavoitteiden kartoittaminen ja tavoitteiden toteutumismahdollisuuksien arviointi kontekstianalyysin avulla. Hankkeen aikana tehty kartoittaminen lisäsi tietoisuutta lasten vasuihin kirjatuista tavoitteista. Lapsitietolomakkeen käyttöönotto puolestaan vahvisti havainnointiin ja dokumentointiin liittyviä käytäntöjä ryhmässä. Millaiset mahdollisuudet lasten vasuihin kirjatulla tavoitteilla on sitten toteutua? Tähän on vaikea antaa hankkeen perusteella yksiselitteistä vastausta. Kontekstianalyysi osoittautui toimivaksi pedagogisen ympäristön arviointivälineeksi, joka antoi ryhmämme toiminnasta realistisen kuvan. Kontekstistamme löytyi paljon hyvää ja hyvin toteutuvia käytäntöjä, mutta myös haasteita ja kehittämisen kohteita. Kontekstianalyysi ei anna kuitenkaan mielestäni suoraa vastausta edellä esitettyyn kysymykseen yksittäisen lapsen näkökulmasta.

Tähtystäjien ryhmävasu on monivaiheisen prosessin tulosta. Ryhmävasun synty ei ole yksin hankkeen ansiota, vaan siihen ovat vaikuttaneet mm. monissa eri yhteyksissä jo ennen hanketta käydyt pedagogiset keskustelut. Tällaisia ovat esim. työnohjauksessa käydyt keskustelut ja tiimisopimuksen työstäminen talvella 2015. Ryhmävasuhankkeella on ollut rakentava merkitys työyhteisölle. Merkityksellistä hankkeessa ei ole

vain sen lopputuloksena syntynyt ryhmävasu-malli, vaan ennen kaikkea ryhmävasun työstämisessä tapahtunut oppimisprosessi. Hankkeen myötä yhteiset tavoitteet hyvän kasvatuksen toteuttamiseksi ovat selkiytyneet ja arjen toimintatapojen pedagoginen merkitys on tiedostettu uudella tavalla.

Suullisen palautteen saamisen kehittämishankkeesta koin hieman haastavaksi. Siksi päädyin tekemään melko kattavan palautekyselyn (liite 4) hankkeeseen osallistuneille työyhteisön jäsenille. Taulukossa 1 on kuvattu kehittämishankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Tulokset perustuvat hankkeen lopussa tekemääni palautekyselyyn. Tähystäjien hankkeessa mukana olleet tiimiläiset vastasivat koko palautekyselyyn. Pyysin palautetta myös opinnäytetyön työelämäohjaajana toimineelta päivähoiton johtajalta. Hän vastasi kyselyyn tiimin ulkopuolisena, niiden kysymysten osalta, joita hänen oli mahdollista arvioida. Tämän vuoksi kehittämishankkeen arviointia koskevissa taulukoissa $n=4$, silloin kun vastaajana on ollut vain Tähystäjien tiimi ja $n=5$, silloin kun vastaajina ovat olleet kaikki hanketta arvioineet henkilöt.

Palautekyselyn tulokset (taulukko 1) tukevat ajatusta hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Selkeimmin tavoitteiden koettiin toteutuneen niiltä osin, että lasten vasuihin kirjatut tavoitteet ovat tulleet näkyvämmäksi suunniteltaessa ryhmän toimintaa ja, että ryhmävasun tekeminen on lisännyt pedagogista keskustelua tiimissä. Samaa mieltä oltiin myös siitä, että ryhmävasu on vahvistanut toiminnan lapsilähtöisyyttä. Enemmän hajontaa vastauksissa oli niiltä osin, että toteutuvatko lasten vasuihin kirjatut tavoitteet paremmin ryhmän arjessa kuin aiemmin ja uskotaanko ryhmävasun löytävän paikkansa pedagogisen suunnittelun välineenä. Kaksi viimeistä ovat hyvin olennaisia kysymyksiä hankkeen tavoitteiden toteutumista arvioitaessa. On kuitenkin huomioitava, että ne ovat hankkeen kannalta myös haastavimpia tavoitteita. Kehittämishankkeen riskinä olen nähnyt alusta alkaen sen, ettei ryhmävasua koeta tarpeellisena tai se ei löydä paikkaansa pedagogisen suunnittelun apuvälineenä. Toisaalta pitää muistaa, että uusien työtapojen käyttöönotto vaatii aina aikaa työyhteisössä.

TAULUKKO 1. Kehittämishankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutuminen

TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	täysin eri mieltä	eri mieltä	en osaa sanoa	samaa mieltä	täysin samaa mieltä
Ryhmävasun avulla lasten vasuihin kirjatut tavoitteet ovat tulleet näkyvämmäksi suunniteltaessa ryhmän toimintaa. n = 5				3	2
Lasten vasuihin kirjatut tavoitteet toteutuvat paremmin ryhmän arjessa kuin aiemmin. n = 4			1	2	1
Ryhmävasun tekeminen on lisännyt pedagogista keskustelua tiimissä. n = 5				2	3
Ryhmävasu on vahvistanut toiminnan lapsilähtöisyyttä. n = 4				4	
Uskon, että ryhmävasua päivitetään tulevaisuudessa ja se löytää paikkansa pedagogisen suunnittelun välineenä. n = 5			1	3	1

Kehittämishankkeen pidemmän aikavälin tavoitteena oli täydentää osaltaan laadukkaan varhaiskasvatuksen kehittämistä Toivakassa. Alusta alkaen oli selvää, että työyhteisö voi halutessaan hyödyntää opinnäytetyön tuloksia tulevaisuudessa omassa toiminnassaan ja laajentaa ryhmävasun käyttöönottoa muihin tiimeihin ja yksiköihin. Hankkeen myötä päivähoito sai käyttöönsä ryhmävasumallin, mikäli katsoo sen tarpeelliseksi. Ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ei ole aiemmin ollut käytössä kunnassamme vaikkakin jokainen tiimi onkin varmasti suunnitellut toimintaansa omalla tavallaan.

6.2 Ryhmävasu-mallin käyttökelpoisuus

Kehittämishankkeen tavoitteena oli tuottaa selkeä ja helppokäyttöinen väline toiminnan suunnittelun avuksi. Kritisoin hankkeen alussa netistä löytyvien ryhmävasujen pituutta. Koin ne liian pitkiksi, jotta ne toimisivat arjen työvälineenä. Omasta ryhmävasumallistani ei kuitenkaan tullut ainakaan lyhyempää. Mallista tuli 11 sivua pitkä, mikä saattaa herättää työyhteisössämme kritiikkiä. Tähystäjien sähköinen mallin mukainen ryhmävasu on 16 sivua pitkä.

Ryhmävasu-malli (liite 3) muodostuu kuudesta osiosta, jotka ovat lapsiryhmä ja henkilöstö, kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti, lasten perusturva, pedagogiikka ja toiminnan sisältö, lapsi- ja pienryhmäkohtaiset tavoitteet sekä vasuvuosikello. Mallin liitteenä on lisäksi lapsitietolomake. Mallin ensimmäinen osio sisältää kuvauksen lapsiryhmän erityispiirteistä ja henkilöstöstä. Se sisältää myös pienryhmäjaon ja tiedot jokaisen hoitajan omahoitolapsista. Kolmen seuraavan osion (osiot 2–4) rakenne muodostui päivähoidon kontekstianalyysin pohjalta (liite 2). Ryhmävasu-mallin viides osio sisältää lapsi- ja pienryhmäkohtaiset tavoitteet. Mallin liitteenä on lapsitietolomake, joka täytetään kaikista lapsista. Lomakkeiden pohjalta syntyvät pienryhmäkohtaiset tavoitteet, joita täydennetään toimintavuoden kuluessa mm. vanhempien kanssa käytävien vasu-keskustelujen pohjalta. Pienryhmäkohtaiset tavoitteet sisältävät pienryhmän kuvauksen lisäksi pienryhmän toiminnan tavoitteet sekä keinoja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja toiminnan kehittämisen kohteet. Ryhmävasu-mallin viimeisen osion muodostaa vasuvuosikello, jonka tarkoituksena on muistuttaa tiimiä vasupohjaisen varhaiskasvatuksen toteuttamisesta pitkin vuotta.

Seuraavien taulukoiden (taulukot 2–4) avulla olen kuvannut osioiden rakenteen muotoutumista. Jokaisesta taulukosta on nähtävissä ryhmävasu-mallin kyseisen osion keskeiset otsakkeet. Näiden vieressä ovat ne kontekstianalyysin arvioinnin kohteet, jotka kuvaavat parhaiten kyseistä osiota. Lisäksi taulukoista löytyy esimerkkejä Tähystäjien ryhmäkeskusteluissa esille tulleista teemoista, jotka kuvaavat kyseisen osion aiheita.

TAULUKKO 2. Ryhmävasu-mallin kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti - osion rakenteen muotoutuminen

KASVATUKSEN FYYSINEN JA RAKENTEELLINEN KONTEKSTI (OSIO 2)	KONTEKSTI-ANALYYSIN ARVIOINNIN KOHTEET	ESIMERKKEJÄ RYHMÄKESKUSTELUN TEEMOISTA
Leikki- ja oppimisympäristön kuvailu	Huonejärjestys ja tilat	Tilojen leikkipisteet Leikkialueiden jakaminen Pihan kehittäminen toimintaympäristönä
Lasten huomioiminen varhaiskasvatusympäristön suunnittelussa	Tilaa olla yksin tai kaksin, pienryhmätoiminta	Ympäristön turvallisuus Visuaalisuus Omatoimisuuden tukeminen
Lapselle ominaiset toimintatapojen huomioiminen varhaiskasvatusympäristön suunnittelussa	Vapaa leikki	Leikinohjaus, leikin jatkamisen mahdollisuus Mahdollisuus liikkumiseen Lasten omat ideat käyttöön Mahdollisuus tutkimiseen
Varhaiskasvatusympäristön haasteet ja kehittämisen kohteet	Pienryhmätoiminta Siirtymätilanteet	Pienryhmätoiminnan kehittäminen Siirtymätilanteet, porrastus Leikkipisteiden kehittäminen
Päiväjärjestys sisältäen ryhmän päivä- ja viikko-ohjelman	Päiväjärjestys	Päivärytmi Pienryhmätoiminta Koko ryhmän toiminta
Toiminta arjessa sisältäen ruokailun, lepohetken, siirtymätilanteet, pienryhmätoiminnan ja vapaan leikin	Päiväjärjestys Ruokailurutiinit Vapaa leikki	Rutiinit, joustavuus Perushoito Ruokailu pienryhmissä Riittävästi aikaa leikille Hyvä ilmapiiri lepoheikkellä

TAULUKKO 3. Ryhmävasu-mallin perusturva -osion rakenteen muotoutuminen

LASTEN PERUSTURVA-OSION RAKENNE (OSIO 3)	KONTEKSTI-ANALYYSIN ARVIOINNIN KOHTEET	ESIMERKKEJÄ RYHMÄKESKUSTELUN TEEMOISTA
Keinot lasten perusturvallisuudentunteen vahvistamiseksi	Perusturvallisuutta horjuttavien asioiden minimoiminen	Avoin ja turvallinen ilmapiiri Lapsen yksilöllinen huomiointi Säännöllinen päivärytmi Pienryhmiin jako Kasvatuskumppanuus
Ehdottomat turvallisuussäännöt	Turvallisuussääntöjen noudattaminen	Riittävä määrä henkilökuntaa Selkeät, johdonmukaiset säännöt Vaaratilanteiden ennaltaehkäisy
Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen ja puuttuminen kiusaamistilanteisiin	Kiusaamistilanteiden käsittely	Lasten ja ryhmän tunteminen Valvonta, ohjaus ja läsnäolo Siirtymätilanteiden porrastaminen Sääntöjen läpikäyminen lasten kanssa

TAULUKKO 4. Ryhmävasu-mallin pedagogiikka ja toiminnan sisältö -osion rakenteen muotoutuminen

PEDAGOGIIKKA JA TOIMINNAN SISÄLTÖ (OSIO 4)	KONTEKSTIANALYYSIN ARVIOINNIN KOHTEET	ESIMERKKEJÄ RYHMÄKESKUSTELUN TEE-MOISTA
Toiminnan lähtökohdat	Sosiaalinen Kasvatus Lasten tunnetyöskentelyn tukeminen Aikuisten kielenkäytön tiedostaminen	Turvallisuus Hyvinvointi Sosiaalisuus Johdonmukaisuus Oikeudenmukaisuus Kiireettömyys
Lapsiryhmän tarpeiden ja pedagogisten valintojen näkyminen toiminnassa	Havainnointi Dokumentointi Lasten kiinnostuksen kohteet	Hyvä perushoito Kasvatuskumppanuus Lapsilähtöisyys Lasten yksilöllisten tarpeiden huomiointi
Lapselle ominaisten toimintatapojen toteutuminen	Leikki Itseilmaisu Lasten kiinnostuksen kohteet	Leikinohjaus, leikin jatkamisen mahdollisuus Liikkumisen mahdollistaminen Lasten omat ideat käyttöön Uteliaisuuden ja tiedonhulun herättäminen
Sisällöllisten orientaatioalueiden toteuttaminen arjen toiminnassa	Sosiaalinen Kasvatus Lasten tunnetyöskentelyn tukeminen Lasten kiinnostuksen kohteet Itseilmaisu	Kalenterin uudistaminen Kestävä kehitys Liikkuminen lähiympäristössä vuodenaikojen hyödyntäen Viihtyisä toimintaympäristö Tunnekorttien käyttö Perheen vakaumuksen huomioiminen

Palautekyselyn tulosten (taulukko 2) perusteella ryhmävasumalli koettiin käyttökelpoisena. Erityisen hyvää palautetta tuli mallin selkeydestä ja ymmärrettävyydestä. Mallista arveltiin olevan hyötyä myös muille tiimeille. Tuloksista voi päätellä, että mallin käyttökelpoisuus koettiin kokonaisuudessaan hyvänä.

TAULUKKO 5. Ryhmävasumallin käyttökelpoisuus

RYHMÄVASU-MALLI	täysin eri mieltä	eri mieltä	en osaa sanoa	samaa mieltä	täysin samaa mieltä
Ryhmävasu-mallin rakenne on selkeä ja ymmärrettävä. n = 5				1	4
Ryhmävasu-malli ei ole liian monimutkainen käytettäväksi arjen työvälineenä. n = 5				2	3
Ryhmävasulla on oma tehtävänsä eikä se sisällä liikaa päällekkäistä asiaa kuntavasun ja päivähoiton laatukäsikirjan kanssa. n = 5				2	3
Ryhmävasu-malli on käyttökelpoinen ja siitä voisivat hyötyä myös muut tiimit. n = 5				1	4
Ryhmävasu-malli on tarpeellinen. n = 5				2	3

Ryhmävasua lähdettiin kehittämään oman toimintamme arvioinnin kautta. Kontekstianalyysi yllätti käyttökelpoisuudellaan. Se palveli hyvin tehtäväänsä pedagogisten keskustelujen herättäjänä ja on mielestäni jatkossakin kiinteä osa ryhmävasu-mallia. Kontekstianalyysin kulku ryhmävasun rinnalla tuo syvyyttä malliin. Prosessin kuluessa pohdimme ja kehitimme tiimin työkäytäntöjä lasten vasuihin asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Varhaiskasvatusympäristön ja toiminnan suunnittelussa on hankkeen myötä huomioitu uudella tavalla myös lapselle ominaiset tavat toimia ja sisällölliset orientaatioalueet.

6.3 Kehittämishankkeen toteutus

Kehittämishankkeen kaikissa vaiheissa oli olennaista työskentely yhdessä työyhteisön kanssa. Aihe lähti kuitenkin omasta mielenkiinnostani. Kun opinnäytetyössä on mukana työelämän yhteistyökumppani, on selvää, että aiheen tulisi olla sellainen, jolle on työyh-

teisössä oikeasti tarvetta. Opinnäytetyön aihe lähti omasta mielenkiinnostani ja aluksi minua mietityttikin, koetaanko aihe työyhteisössäni tärkeänä. Hankkeesta muodostui kuitenkin hyvä kokonaisuus, joka on varmasti palvellut työtiimiäni monella tapaa. Tiimi on ollut mukana hankkeessa kehittämissuunnitelman tekovaiheesta asti eikä heidän ajatuksensa aiheen tärkeydestä enää mietitytä. Tiimi on ollut kärsivällisesti tukenani hankkeen loppuun asti. Myös palautekyselyn tuloksista (taulukko 3) voi päätellä hankkeen toteutuksen onnistuneen.

Heikoimmin tiimin jäsenet kokivat toteutuneen mahdollisuuden antaa palautetta ryhmävasusta hankkeen eri vaiheissa. Palautteen hankkimisen koin itsekin hieman haastavaksi. Hankkeen arviointia suoritettiin sekä hankkeen aikana käydyissä keskusteluissa että työtiimille hankkeen lopussa tehdyllä palautekyselyllä. Ryhmäkeskustelut käytiin päiväuniaikaan päiväkodilla, ja ne olivat niin pitkiä, ettei mallin arviointiin juurikaan jäänyt aikaa tai voimia. Osaltaan tilanteeseen vaikutti myös hankkeen aikataulun venyminen. Vuorohoitoryhmä oli auki läpi kesän ja henkilökunnan vuosilomat jakautuivat pitkälle ajanjaksolle. Koska en saanut ryhmävasu-mallia valmiiksi ennen kesälomia, meillä ei ollut koko tiimin yhteistä aikaa käydä keskustelua hankkeesta ennen jäämistäni opintovapaalle kirjoittamaan hankkeen raporttia. Tilannetta parantaakseni yritin laatia palautekyselystä mahdollisimman kattavan.

TAULUKKO 6. Ryhmävasu-hankkeen toteutus Tähestäjien vuorohoitoryhmässä

KEHITTÄMISHANKKEEN TO- TEUTUS	täysin eri mieltä	eri mieltä	en osaa sanoa	samaa mieltä	täysin samaa mieltä
Kontekstianalyysiin vastaaminen oli helppoa. n = 4				2	2
Ryhmäkeskustelujen ilmapiiri oli turvallinen ja luottamuksellinen. n = 4				1	3
Mielipiteitäni ja ajatuksiani kuunneltiin ryhmäkeskusteluissa. n = 4				2	2
Lapsitietolomakkeen täyttäminen omahoitolapsista sujui hyvin. n = 4				2	2
Minulla on ollut mahdollisuus antaa palautetta ryhmävasusta hankkeen eri vaiheissa. n = 4				3	1
Ryhmävasun tekeminen on vahvistanut tiimin yhteistyötä. n = 4				2	2
Kehittämishanke ei ole kuormittanut tiimiämme kohtuuttomasti. n = 4				2	2

Kolmen koululaisen äitinä olen tottunut organisoimaan erilaisia arkisia projekteja. Hyviksi kokemiäni toimintatapoja ovat etukäteissuunnittelu, sopivasti päättäväisyyttä ja joustavuutta tositilanteissa sekä selkeä visio toiminnan tavoitteista. Nämä toimintatavat olivat käyttökelpoisia myös tässä projektissa. Kehittämishankkeen suunnitelmat muutuivat matkan varrella, mutta tavoite saavutettiin.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kysyin kymmenenvuotiaalta lapseltani, mitä hänen mielestään hyvinvointi tarkoittaa ja milloin lapsi voi hyvin. Hänen mielestään hyvinvoiva lapsi on ”vähän niin kuin terve” ja ”sillä ei ole ongelmia”. Vastaavasti lapsi ei voi hyvin, jos ”ei ole mennyt hyvin koulussa” tai ”joku muu on tehnyt toiselle pahaa”. Hyvinvoinnin edellytyksiä hänen mielestään ovat nukkuminen, ruoka, vesi, karkit ja kaverit. Asiasta keskusteltuamme nousivat hyvinvoinnin esteinä esille ajankohtaisista asioista myös kodittomuus ja sota.

Hyvinvointi on laaja käsite ja sen määrittely ei ole yksiselitteistä. Kyse on kuitenkin tärkeästä ja meitä jokaista koskettavasta asiasta. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen hyvinvointi, jota voidaan lähestyä monesta suunnasta. Arjen pedagogiikan näkökulmasta pidän hyvänä Kronqvistin (2011, 15) lapsilähtöistä määritelmää:

Hyvinvointi syntyy lapsen arvostamisesta ja kuuntelemisesta ja lapsen kaikinpuolinen hyvinvointi on edellytyksenä kasvulle, oppimiselle ja kehitykselle.

Varhaiskasvatusta ohjaavien kasvatuspäämäärien mukaisesti varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan jokaisen lapsen yksilöllisyyttä, lapsi oppii välittämään ja ottamaan huomioon toisia sekä itsenäisyyden asteittain lisääntyessä lapsi oppii omatoimisuutta tarvittavan huolenpidon alla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13).

Kiristynyt julkistalouden taloudellinen kehitys on nostanut taloudelliset kysymykset ja resurssien käytön tehokkuuden tärkeiksi kysymyksiksi. Palvelutuotannon halutaan olevan mahdollisimman tehokasta. Tavoitteena on, että käytettävissä olevilla resursseilla saadaan tuotettua mahdollisimman paljon tavoiteltua palvelua ja sitä vaikutusta, jota palvelulla halutaan saada aikaan. (Pusa, Piirainen & Kettunen 2005, 4, 27.)

Koen työni mielekkäänä ja motivoivana pienen kuntamme päivähoitoyksikössä. Suomen kiristynyt taloudellinen tilanne on kuitenkin esillä tiedotusvälineissä päivittäin. Tällä hetkellä esitetyt säästötoimenpiteet koskettaisivat myös päivähoitoa. Tämä opinnäyte työ on kasvatuskumppanuuden hengessä lapsuuden arvoa korostava puheenvuoro niin lasten, vanhempien kuin työntekijöidenkin puolesta. Ryhmävasu on kaikkia palveleva työväline paremman arjen turvaamiseksi ja hyvinvoinnin tukemiseksi.

7.1 Kasvuympäristöjen välinen vuorovaikutus

Lapsi kasvaa tietyssä kulttuurisessa ympäristössä, joka on ainutlaatuinen ja yksilöllinen. Päivähoidon aloitus on suuri muutos niin lapsen kuin vanhempienkin elämässä. Lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioinnin edellytys päivähoidossa on, että opimme tuntemaan lapsen mahdollisimman hyvin. Lapsen kasvukontekstin tunteminen ja huomioiminen auttaa meitä tukemaan lapsen hyvinvointia varhaiskasvatuksessa. Tämä mahdollistuu aidon kasvatuskumppanuuden kautta.

Olemme käyneet KASKU-koulutuksen aikana paljon keskustelua päiväkodissamme kasvatuskumppanuudesta. Itse näen omahoitajuuden kasvatuskumppanuuden toteutumisen edellytyksenä. Aito kasvatuskumppanuus vaatii sitoutumista. Kekkonen (2012) mukaan on yleistä, että tilanteissa, joissa kasvattajat ja vanhemmat ovat jostain asiasta eri mieltä, kasvattajat pyrkivät viemään läpi omat näkökulmansa ja tulkintansa lapsen tilanteesta. Kasvattajan vastuulla on nähdä kukin lapsi omista lähtökohdistaan käsin. Kumppanuus vaatii suhteisiin sitoutumista ja ymmärryksen syventäminen lapsesta yhteistyösuhdetta vanhempien kanssa. Lapsen yksilöllisyyden tunteminen auttaa kasvattajia toimimaan niin, että lapsi saa olla omaa persoonaansa. (Kekkonen 2012, 199.)

Omahoitajuuden toteuttaminen ei ole kuitenkaan yksiselitteistä. On luonnollista, että päivähoidossa on työntekijöiden poissaoloja ja työntekijät vaihtuvat. Vuorohoitoryhmässä lapsen hoitoajat ja työntekijän työajat eivät aina kohtaa. Olemme kuitenkin mielestäni löytäneet asiaan kultaisen keskitien. Kasvatuskumppanuuden ja omahoitajan merkitys korostuu erityisesti hoidon aloitusvaiheessa. Silloin luodaan pohja koko tulevalle kumppanuussuhteelle päivähoidon kanssa. Tähän olemmekin viime aikoina halunneet panostaa. Omahoitajan merkitys on tärkeä myös vasukeskustelujen kävijänä. Onhan myös ryhmävasun pohjana osaltaan juuri nuo keskustelut. Omahoitaja tarvitsee kuitenkin tiimin tukea työlleen. Tosille asioiden kirjaaminen ja hiljaisen tiedon saattaminen näkyväksi on helpompaa kuin toisille. Joillakin lapsen asiat ovat paremmin mielessä kuin paperilla. Siksi yhteiset keskustelut tiimissä lasten asioista ovat tärkeitä. Varhaiskasvatuslaki ei edellytä, että vain lastentarhanopettajat voisivat kirjoittaa lasten vasuja, mutta vastuu lapsen vasun muokkaamisesta ja sisällöstä on uuden lain mukaan lastentarhanopettajalla. (Mahkonen 2015, 46–47). Kaskelan ja Kronqvistin (2007, 9) mukaan lapsen vasu ei kuitenkaan ole tuote vaan prosessi, joka on parhaimmillaan lapsen, hänen vanhempiansa ja päivähoidon ammattilaisten kanssa luotu tarina lapsesta.

7.2 Jatkokehittämishaasteet

Kehittämishankkeen viitekehys oli laaja ja se tarjoaisi moniakin jatkokehittämisen aiheita esimerkiksi pienryhmätoiminnan, lapsilähtöisen projektityöskentelyn tai pedagogiikkaan alueelta. Varhaiskasvatustalouden uudistuksen tuomia muutoksia olisi myös hyvä ja välttämätöntäkin pohtia ryhmävasun näkökulmasta. Lain edellyttämät lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat otetaan käyttöön viimeistään elokuussa 2017. Lain mukaan lapsen vasun laatimisesta päiväkodissa vastaa lastentarhanopettajakelpoisuuden omaava henkilö. (Varhaiskasvatustalouden laki 1973.)

Uusi varhaiskasvatustalouden laki osoittautui varsin merkitykselliseksi työni kannalta. Laissa korostetaan pedagogiikan merkitystä ja lastentarhanopettajien vastuuta lasten vasujen toteuttajina. Lakiin ehdin perehtyä kuitenkin vasta opinnäytetyön kirjoittamisen loppumetreillä. Uuden varhaiskasvatustalouden näkökulma olisi ollut varmasti hyvä lähtökohta teoreettiselle viitekehykselle. Nyt opinnäytetyöni viitekehys käsittelee lapsen hyvinvointia ja kasvatuskumppanuutta. Ne ovat työlle sinällään hyviä lähtökohtia, mutta muodostavat viitekehuksesta melko laaja-alaisen. Jälkikäteen ajatellen työn viitekehysten olisi voinut rakentaa selkeämmin lastentarhanopettajan työn pedagogiikasta käsin. Toisaalta lakia valmisteltiin vielä alkuvuodesta ja muutokset astuivat voimaan elokuussa, joten en ole voinut elää aikaani edellä. Koen kuitenkin, että varhaiskasvatustalouden laki muutos lisäsi opinnäytetyöni ajankohtaisuutta.

Päällimmäisenä mielessäni on kuitenkin lapsen ja vanhemman äänen kuuluminen ryhmävasussa. Toteutuvatko ne tämän hetkessä mallissa? Varhaiskasvatustalouden mukaan lapsen mielipide ja toivomukset on otettava huomioon suunniteltaessa hänen varhaiskasvatustaan. Samoin lapsen vanhemmille on annettava mahdollisuus olla mukana lapsen varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Vanhemmilla tulisi olla myös mahdollisuus vaikuttaa ryhmävasun sisältöön ja osallistua sen arviointiin. (Varhaiskasvatustalouden laki 1973.) Miten osoitamme vanhemmille, että juuri sinun lapsesi tarpeet on huomioitu ryhmän toiminnan suunnittelussa? Miten tiedottaisimme ryhmävasusta vanhemmille? Voisiko siitä osa olla näkyvissä ja luettavissa lasten vanhemmille? Missä vaiheessa tietosuoja tulee vastaan? Lapsen vasu sisältää henkilökohtaisia tietoja, joiden pohjalta rakennamme ryhmävasua. Onko ryhmän tavoitteista tunnistettavissa yksittäinen lapsi? Menettääkö ryhmävasu merkityksensä jos tavoitteet ovat kovin yleisluontoisia? Asia herättää minussa tällä hetkellä hyvin paljon kysymyksiä, joita on jatkossa pohdittava.

Päivähoidon kontekstianalyysi on kokonaisvaltainen arvioinnin väline, jossa päivähoiton konteksti ymmärretään laajasti. Ryhmävasuhankkeen aikana teimme Tähystäjissä analyysin kolme ensimmäistä osiota, jotka ovat kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti, lasten perusturva sekä pedagogiikka ja toiminnan sisältö. Ryhmävasu-malli rakentuu samoin kontekstianalyysin kolmen ensimmäisen osion pohjalta. Kontekstianalyysin kaksi viimeistä osiota sisältävät arvioinnin työyhteisön ilmapiiristä ja toimivuudesta sekä työntekijän kasvatustiedosta ja -tietoisuudesta. Aikuisten rakentama työyhteisö antaa pohjan sekä lasten että aikuisten hyvinvoinnille päiväkodissa. Jokainen työntekijä on vastuussa omasta ammatillisesta panoksestaan työyhteisössä. Työntekijän tiedolla tarkoitetaan tässä yhteydessä koulutuksen ja täydennyskoulutuksen kautta karttuneita käsityksiä ja tietorakenteita. Kasvatustietoisuus sisältää ajatuksen oman itsensä arvioinnista kasvattajana. Teoreettinen ja käytännöllinen tieto yhdistyvät taidoksi osaamisessa. (Pihlaja 2001, 139.)

Työyhteisön toimivuutta on työstyetty tiimissämme mm. työnohjauksen ja tiimisopimuksen kautta. Kasvatuskumppanuuskoulutus puolestaan on herättänyt paljon ajatuksia ja nostanut esille kasvatustietoisuuteen liittyvät kysymykset. Olemme tiimissämme linjanneet kasvatuskumppanuuskoulutuksen pohjalta kasvatuskumppanuuden toteuttamisen periaatteita ja omahoitajan tehtäviä. Olemme liittäneet nämä linjaukset sekä tiimisopimuksen Tähystäjien ryhmävasuun. Kokonaisuuden kannalta kontekstianalyysin kaksi viimeistä osiota käsittelevät tärkeitä asioita. Voi kuitenkin mielestäni kyseenalaistaa, kantaako tuo kokoamamme paketti enää nimeä ryhmävasu vai onko se paremminkin jonkinlainen toiminnan käsikirja.

7.3 Luotettavuus ja eettisyys

Kehittämishankkeessani oli otettava huomioon useita luotettavuuteen liittyviä seikkoja. Kehittämistoiminnan yhteydessä tiedon luotettavuudella tarkoitetaan ennen kaikkea tiedon käyttökelpoisuutta ja hyödyllisyyttä (Toikko & Rantanen 2009, 121). Kehittämishankkeen tulosten tulee olla selvästi esitettyjä ja käytäntöön sovellettavia. Tuloksia tulee arvioida raportissa suhteessa ammattikäytäntöihin ja tutkittuun tietoon sekä pohjata niiden sovellettavuutta työelämään. Hankkeessa syntyneen tuotoksen kuvailu ei pelkästään riitä vaan tuotosta ja siitä saatua palautetta tulee myös tulkita ja tehdä siitä johtopäätöksiä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 48–49.)

Hankkeen aikana kartoittamalla kerätty tieto ohjasi kehittämistoimintaa. Vaikka tässä hankkeessa ei voida puhua tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta, on kerätyn aineiston luotettavuutta arvioitava. Kartoittamalla saatu tieto oli erittäin merkityksellistä kehittämisprosessin kannalta. Päivähoidon kontekstianalyysi on kehitetty erityisesti päivähoidon tarpeisiin, joten pidän sitä luotettavana ja hankkeen kannalta käyttökelpoisena menetelmänä. Kontekstianalyysin ja ryhmäkeskusteluaineiston luotettavuutta arvioitaessa on huomioitava, että se on konteksti- ja tilannesidonnaista, eivätkä tulokset ole yleistettävissä. Ryhmäkeskustelussa on tiedostettava myös ryhmän mahdollinen kontrolloivalla vaikutus, jolla voi olla kielteisiä puolia, jos ryhmä estää ryhmän kannalta negatiivisten asioiden esille tulon. (Hirsjärvi ym. 2009, 207). Ryhmäkeskustelut toimi pohjana Tähystäjäjen omalle ryhmävasulle, jonka pohjalta ryhmävasu-malli on syntynyt. Siten ryhmäkeskustelujen luotettavuuteen liittyvät kysymykset eivät ole keskeisiä niinkään itse mallin syntymisen kannalta vaan Tähystäjäjen oman ryhmävasun kannalta. Palautekyselyllä sain tietoa niin kattavasti kuin se pienen tiimimme puitteissa oli mahdollista. Palautekyselyyn vastasi myös päiväkodin johtaja, niiltä osin kuin koki voivansa hankkeen kulkua arvioida. Hän ei ollut mukana ryhmäkeskusteluissa, joten hän arvioi työskentelyä tiimin ulkopuolelta. Kysely oli mielestäni kattava ja pidän siitä saatua tulosta luotettavana. Tosin on huomioitava, että avoimiin kysymyksiin sain niukalti vastauksia ja palautekyselyn tulos perustuu pitkälti opinnäytetyöntekijän asettamiin kysymyksiin.

Kehittämishankkeen luotettavuutta arvioitaessa on huomioitava myös opinnäytetyöntekijän omaa osuus siinä. Hankkeen lähtökohtana oli, että toimin vuorohoitoryhmän vastaavana ja siten toimin hankkeessa kehittäjänä työyhteisön sisältä käsin. Tällä on ollut paljon hyödyllisiä vaikutuksia hankkeen toteutumisen kannalta. Kehittämistyö on rakentunut päiväkodin arkeen ja tiimin tarpeisiin. Oman työn reflektiivisestä tutkimisesta ja tiimin moniammatillisen kokemuksen ja asiantuntemuksen hyödyntämisestä on seurannut useita hyviä pedagogisia keskusteluja, joita on voitu käydä tutussa ja turvallisuudessa ryhmässä. Toisaalta työyhteisön sisäisenä kehittäjänä toimiessa on sokea omalle työlleen, ja silloin palautteen saaminen tiimin ulkopuolelta on tärkeää. Hankkeen luotettavuutta pyrin lisäämään eri vaiheiden tarkalla raportoinnilla. Opinnäytetyön julkistamistilaisuus on tärkeä osa kehittämishankettani. Julkistamistilaisuus pidettiin päivähoidon iltapalaverin yhteydessä 6.10.2015 Toivakan kirjastolla (Liite 5), ja tilaisuuteen oli kutsuttu koko Toivakan päivähoidon henkilökunta. Avoin tiedottaminen kehittämishankkeen tuloksista, tilaisuudessa käyty keskustelu ja työstä saatu palaute lisäsivät omalta osaltaan hankkeen luotettavuutta.

Mietittäessä kehittämistoiminnan eettisiä ratkaisuja tavoitteena on ihmisten kunnioittaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja oikeudenmukaisuus. Rakentavalla kriittisyydellä luodaan pohja hyvien ammattikäytäntöjen kehittämiseksi. Eettiset kysymyksenasettelut näkyvät läpi koko opinnäytetyöprosessin. Näitä asioita on mietittävä niin aiheen valinnan, tiedon hankinnan, prosessista ja tuloksista puhumisen kuin tuloksien soveltamisenkin yhteydessä. Myös tapa suhtautua niihin henkilöihin, joiden kanssa kehittämistä tehdään, on osa eettistä asennetta. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.)

Työskentely työyhteisön kanssa oli olennainen osa kehittämishankettani. Työyhteisö otettiin mukaan prosessiin jo kehittämishankkeen suunnitteluvaiheessa ja opinnäytetyön suunnitelma oli avoimesti kaikkien tiimiläisten luettavissa. Hankkeen toteutus edellytti heidän suostumustaan lähteä mukaan hankkeeseen. Ennen hankkeen alkua esittelin opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitteita tiimipalaverissa, jossa oli paikalla myös hankkeen työelämäohjaaja eli päiväkodin johtaja. Samalla tiimiläisillä oli mahdollisuus esittää ajatuksiaan hankkeesta. Hankkeen etenemisestä yritin tiedottaa mahdollisimman avoimesti. Samoin hankkeen aikana syntyneitä materiaalia eli Tähystäjien omaa ryhmävasua ja ryhmävasu-mallia toin tiimiläisten luettavaksi pala palalta, sitä mukaan kun tuotosta syntyi.

Tähystäjien tiimissä tehty päivähoiton kontekstianalyysi ja tiimipalaverissa käydyt ryhmäkeskustelut olivat osa opinnäytetyöaineistoa. Tietosuojasta pidin kiinni niin, ettei yksittäinen työntekijä tai lapsi ole tunnistettavissa kehittämishankkeen raportista. Lopullisen opinnäytetyön liitteeksi tuli ryhmävasu-malli ja Tähystäjien oma ryhmävasu on työyhteisön omaa sisäistä tietoa. Hankkeessa mukana olleilla henkilöillä on ollut mahdollisuus lukea kontekstianalyysin ja ryhmäkeskustelujen pohjalta tehtyä tekstiä. Opinnäytetyö oli kokonaisuudessaan tiimiläisten ja päiväkodin johtajan luettavissa ennen sen lopullista palautusta. Palautetta työskentelystä pyrin keräämään läpi opinnäytetyöprosessin.

Olen pyrkinyt noudattamaan opinnäytetyössäni hyviä ammattieettisiä periaatteita. Sosiaalialan eettinen osaaminen on mielestäni jatkuvaa itsensä haastamista pohtimaan oman työnsä arvoja ja toimintatapojen oikeudenmukaisuutta ja eettisyyttä. Samalla se on myös arvokeskustelun ylläpitämistä tiimissä ja työyhteisössä. Arvoihin sitoutuminen vaatii usein itsensä likoon laittamista. Ammattieettisiä periaatteita noudattamalla ei useinkaan voi valita sitä helpointa tapaa toimia tilanteessa. Joskus on myös annettava itselleen kritiikkiä ja myönnettävä, että tilanteen olisi voinut hoitaa toisinkin.

7.4 Ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyöni syntyminen ideasta valmiiksi raportiksi kesti ajallisesti elokuusta 2014 lokakuuhun 2015 eli käytännössä lähes maksimaalisen ajan, mitä muunto-opintojen puitteissa opinnäytetöihin voi käyttää. Hanke oli laaja, eikä hankkeeseen käytetty aika ole liene ihan tasapainossa siitä kertyneiden opintopisteiden kanssa. Työ on kuitenkin liittynyt kiinteästi omaan työhöni, mikä on ollut motivaation perusta. Opintovapaat lokajoulukuussa 2014 ja syyskuussa 2015 olivat edellytys kirjallisen työn etenemiselle muiden opintokokonaisuuksien ja työn ohella. Opinnäytetyön tekeminen yksin on tarkoittanut jälkikäteen ajatellen melkoista työmäärää. Minulle on kuitenkin sopinut hankkeen suunnitelmallisuus. Sillä on ollut selkeä alku ja loppu. Opinnäytetyön työelämäkumppanin kanssa tehtävällä yhteistyöllä oli myös merkittävä asema työn onnistumisen kannalta. Yhteisen ajatuksen löydyttyä työpaikalla koin saavani kannustusta sekä käytännön apua ja tukea hankkeelle myös työyhteisöstä.

Ammatillisesti olen kokenut hyötyneni hankkeesta valtavasti. Kehittämishankkeen myötä olen saanut toimivan työkalun omaan työhöni. Työni vuorohoitoryhmän vastavaana vaatii paljon arjen johtajuutta vaikka en esimiesasemassa olekaan. Johtajalta edellytetään toimintaa, jonka tarkoitus on varmistaa yksilöiden ja ryhmän onnistuminen perustehtävässään sekä ihmisten hyvinvointi ja työyhteisön toimintakyky (Pedagoginen johtaminen varhaiskasvatuksessa 2013, 23). Pisimmän pedagogisen koulutuksen saaneena kannan kokonaisvastuun lapsiryhmästä. Vastuu lapsiryhmän pedagogiikasta on lastentarhanopettajalla, mutta vastuu sen toteuttamisesta kaikilla työntekijöillä. Pedagoginen johtaminen on dialogia, vuorovaikutusta ja yhteistyötä muiden kanssa. Nikkilän ja Paasivaaran (2007, 92) mukaan keskusteleva johtajuus lisää työyhteisön innostuneisuutta. Johtajalta tämä vaatii mukaan menemistä ja itsensä likoon laittamista. Pedagoginen johtaminen on siten erittäin vaativaa ja edellyttää tietoa mm. nykyaikaisesta pedagogiikasta, vuorovaikutuksesta, ihmisten johtamisesta ja toimintakulttuurin kehittämisestä (Pedagoginen johtaminen varhaiskasvatuksessa 2013, 21).

Oma pohdinta on merkittävässä asemassa tässä työssä. Opinnäytetyön pohdinnassa tulee näkyä oma ajattelu, eettisyys, kriittisyys ja oman työn reflektointi (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 47). Reflektiolla on tärkeä rooli oman työn kehittämisessä. Sillä voidaan lisätä tietoisuutta omasta toiminnasta ja sitä voidaan kuvata ”toiminnan ajatteluksi”. Reflektion tarkoituksena on saada aikaan toiminnan muutos, josta on itse tietoinen. Kiinnittämällä huomiota toiminnan tarkoituksen ja toteutuksen välisiin ongelmiin voidaan syventää ymmärrystä toimintaa kohtaan ja avata mahdollisuuksia henki-

lökohtaiseen kasvuun ja kehittymiseen. Dokumentoinnin avulla voidaan kiinnittää huomio toiminnan tavoitteisiin ja sen prosesseihin toivottuun tulokseen pääsemiseksi. Avoin pohdinta yhdessä muiden kanssa on reflektion keskeinen lähtökohta. (Ojala 2009, 28–30.)

Oman ammatti-identiteetin vahvistaminen on ollut tärkeä motivaation lähde lähtiessäni muuntokoulutukseen sosionomiksi. Koin tarpeelliseksi lähteä päivittämään koulutustani ja oppimaan uutta. Opiskelu on ollut haasteellista ja antoisaa. Se on myös tukenut ammatillista kasvuani. Aloittaessani sosionomiopinnot oli oman työni kokonaisvaltainen haltuunotto vuorohoitoryhmän lastentarhanopettajana vielä kesken. Omaan työhöni liittyvä opinnäytetyö ja työyhteisöt ja kehittäminen opintokokonaisuuden harjoittelu omalla työpaikalla ovat omalta osaltaan auttaneet oman työn sisäistämisessä. Salmimiehen (2008, 62) mukaan ammatillista osaamista kuvaa se, että nauttii työstänsä, hallitsee tehtävänsä, omaa selkeät tavoitteet työssään sekä kehittää itseään ja osaamistaan jatkuvasti. Nykyisessä alati muuttuvassa ja hektisessä maailmassa nuo edellä mainitut ovatkin tavoittelemisen arvoisia ammatillisen kasvun haasteita.

Lopuksi haluan vielä esittää Touhuvakan väelle ja erityisesti Tähtystäjien vuorohoitoryhmälle lämpimät kiitokset mukana olosta kehittämishankkeessa seuraavan sanoin:

*” Kaikista ideoista ei synny hyviä käytäntöjä,
mutta kaikki hyvät käytännöt ovat saaneet
alkunsa jostakin.”*

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2010. Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.
- Asetus lasten päivähoitosta 1973. 239/16.3.1973. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 7.1.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>
- Bronfenbrenner, Urie 1979. The ecology of human development. Experiments by nature and design. Harvard university press.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Happo, Iiris 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Leena Viinamäki (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntija -järjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.1.2015.
<http://www.tokem.fi/Suomeksi/Tutkimus-ja-kehitys/Julkaisut/Julkaisusarjat/Sarja-A-Tutkimukset>
- Heikka, Johanna; Hujala, Eeva; Turja, Leena & Fonsén, Elina 2011. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Eeva Hujala ja Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: Vastapaino, 54–66.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Ilvonen, Irja 2013. Lapsihavainnointi varhaiskasvatussuunnitelmapohjaisen varhaiskasvatuksen tukena - Lapsihavainnoinnin kehittäminen Matarin päiväkodissa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Tikkurila. Sosiaalialan koulutusohjelma. YAMK. Opinnäytetyö. Viitattu 21.10.2015.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/61614/Ilvonen_Irja.pdf?sequence=1

- Innokylä i.a. Vasusta ”Arjen käytäntöjen oppaaseen”. Viitattu 21.10.2015.
<https://www.innokyla.fi/web/malli460402>
- Juvan kunta i.a. Ryhmävasu. Viitattu 21.10.2015.
http://www.juva.fi/fi/document.cfm?doc=show&doc_id=1491
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Oppaita 63. Helsinki: Stakes.
- Kaskela, Marja & Kronqvist, Eeva-Liisa 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Helsinki: Stakes.
- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimuksia 72/2012. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kollin, Miia 2012. Ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma osaksi päiväkotite-nava-Huvilan toiminnan suunnittelua. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 21.10.2015
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50184/kollin_miia.pdf?sequence=1
- Kronqvist, Eeva-Liisa 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teok-sessa Eeva Hujala ja Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: Vastapaino, 13–30.
- Laatukäsikirja 2013. Toivakan kunta. Päivähoito.
- Leino, Anna 2006. Kasvatuskumppanuus päiväkodissa - vanhempien ja lastentarhan-opettajien näkemyksiä ja kokemuksia lapsikohtaisista hoito- ja kasvatussuunnitelmakeskusteluista. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Kasvatustieteen (varhaiskasvatus) koulutus. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.11.2014.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20080/kasvatus.pdf?sequence=1>
- Mahkonen, Sami 2015. Varhaiskasvatustieteen perusteet. Helsinki: Edita.

- Mikkola, Petteri & Nivalainen Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.
- Muttilainen, Anne 2012. ”... Joskus pitää osata ammattikasvattajankin hetkeksi sulkea suunsa...”- Selvitys kasvatuskumppanuuden kokemuksista Toivakan päivähoitossa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Nikkilä, Juhani & Paasivaara, Leena 2007. Arjen johtajuus. Rutiinijohtamisesta tulkintataitoon. Helsinki: Suomen sairaanhoitajaliitto ry.
- Ojala, Mikko 2009. Varhaiskasvatuksen käytännön kehittäminen reflektion avulla. Teoksessa Mäkitalo, Anna-Riitta; Ojala, Mikko; Venninen, Tuulikki & Vilpas, Birgitta. Löytöretkellä omaan työhön. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 22, 2009. Yliopistopaino, 27–36. Viitattu 18.11.2014.
<http://www.socca.fi/julkaisut>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015. Tiedote 7.5.2015. Viitattu 15.10.2015.
<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/varhaiskasvatus.html?lang=fi>
- Paananen, Sari 2006. Lapsen hyvinvointia edistävä arki päivähoitossa. Jyväskylän yliopisto, Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.11.2014.
http://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18202/URN_NBN_fi_jyu-2006395.pdf?sequence=1
- Paasivaara, Leena; Suhonen, Marjo & Virtanen, Petri 2013. Projektijohtaminen hyvinvointipalveluissa. Helsinki: Tietosanoma.
- Parrila, Sanna 2011. Varhaiskasvatuksen johtamista vahvistamassa. Teoksessa Aira Vähärautio (toim.) Lapsen hyvää arkea rakentamassa. Pohjoisen alueen Kaste (PaKaste) hankekokonaisuuden Pohjois-Pohjanmaan osahanke Lapsen hyvä arki-hanke 2009-2011. Oulu: Lapsen hyvä arki-hanke. Viitattu 20.10.2015.
<http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/pohjois-pohjanmaa-lapsen-hyva-arki/lapsen-hyvaa-arkea-rakentamassa-nettiversio.pdf>

- Pedagoginen johtaminen varhaiskasvatuksessa. Koulutus Jyväskylässä
28.- 29.11.2013. Koulutusmateriaali. Helsinki: FCG Finnish Consulting Group Oy.
- Peruspalvelukuntayhtymä Kallio 2015. Hyvinvoiva lapsi. "...että sillä on hyvä olla" – miten toimimme arjen käytännöissä. Peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvä arjen käytäntöjen opas 2015. Viitattu 21.10.2015
<http://docplayer.fi/302490-Arjen-kaytantojen-opas-2015.html>
- Pihlaja, Päivi 2001. Päivähoidon kontekstianalyysi – lasten sosiaalis-emotionaalisen tuen näkökulmasta. Teoksessa Elina Kontu & Päivi Pihlaja (toim.) Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2001:14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 134–146.
- Pusa Olli, Piirainen Keijo & Kettunen Aija 2005. Johdatus sosiaalitaloustieteeseen ja sosiaalipalvelujen talouteen. Päivitetty painos. Pieksämäki: Sosiaalitalouden tutkimuskeskus. Viitattu 25.9.2015.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Lisatyt/Pusa_Johdatus_sosiaalitaloustieteeseen.pdf
- Raittila, Raija 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet: Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa Kirsti Karila & Lasse Lipponen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 69–94.
- Salmimies, Raija 2008. Onnistu itsesi johtamisessa. Helsinki: WSOYpro.
- Salminen, Eija & Tynnenen, Kirsi 2009. "Sitä jaksaa paremmin!" – omahoitajuus päiväkodissa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Tikkurila. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Salminen, Eija & Tynnenen, Kirsi 2011. Omahoitajana päiväkodissa. – Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Vantaa: Pedatieto.
- Savolainen, Elina 2013. Pienryhmätoiminta päiväkodin lapsiryhmätoiminnan järjestämisen keinona. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.1.2015.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41349/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201305111593.pdf?sequence=1>

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.

Toivakan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2009. Toivakan kunta. Päivähoito. Viitattu 19.11.2014

http://www.toivakka.fi/upload/docs/palvelut_paivahoito/toivakan_kunta_paivahoito_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf

Varhaiskasvatuslaki 1973. 36/19.1.1973. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 25.9.2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991. Viitattu 19.11. 2014.

<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Liite 1: Kirje Tähytäjien tiimiläisille

TÄHYTÄJIEN TIIMILÄISILLE!

13.1. 2015

Opinnäytetyöni on muotoutunut kehittämispainotteiseksi työksi, jonka tavoitteena on tehdä lasten varhaiskasvatussuunnitelmia näkyvämmäksi arjen työssä. Hankkeen konkreettisena tuotoksena syntyy ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (ryhmävasu) Tähytäjien pedagogisen toiminnan suunnittelun työvälineeksi. Opinnäytetyöhöni liittyen teemme aiemman suunnitelman mukaisesti tiimissä päivähoiton kontekstianalyysin.

Henkilökunta on vastuussa päivähoiton kontekstista eli siitä ympäristöstä, jossa lapsi kasvaa, kehittyy ja oppii. Päivähoiton kontekstianalyysi on laaja arvioinnin väline. Siinä on viisi osa-aluetta, jotka ovat kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti, lasten perusturva, pedagogiikka ja toiminnan sisältö, työyhteisön ilmapiiri ja toimivuus sekä työntekijän kasvatustieto ja -tietoisuus.

Kontekstianalyysistä toteutetaan kehittämishankkeessani kolme ensimmäistä osiota. Kontekstianalyysin tulokset puretaan Tähytäjien tiimin ryhmäkeskusteluna. Jokaisen keskustelun aiheena on aina yksi osa-alue. Pedagogiset ryhmäkeskustelut luovat pohjan ryhmävasun luomiselle ja kirjoittamiselle.

Pyydän teitä ystävällisesti täyttämään ja palauttamaan analyysin yksi osio kerrallaan ennen keskustelua seuraavan aikataulun mukaan:

OSIO 1 Kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti

Analyyysin palautus to 22.1. mennessä Ryhmäkeskustelu ke 28.1.

OSIO 2 Lasten perusturva

Analyyysin palautus pe 30.1. mennessä Ryhmäkeskustelu ke 11.2.

OSIO 3 Pedagogiikka ja toiminnan sisältö

Analyyysin palautus pe 20.2. mennessä Ryhmäkeskustelu ke 18.3.

Neljäs kokoava ryhmäkeskustelu myöhemmin keväällä

KIITOS JO ETUKÄTEEN !

Yhteistyöterveisin Merja

Liite 2: Päivähoidon kontekstianalyysilomake (Pihlaja 2001, 141-145)

Päivähoito

Kontekstianalyysilomake

3 2 1

PÄIVÄHOIDON KONTEKSTIANALYYSILOMAKE

Lue kukin väite erillisenä ja arvioi toteutuuko se sinun mielestäsi
3 = hyvin, 2 = kohtalaisesti tai 1=huonosti.

I Kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti

Päiväjärjestys

- päiväjärjestyksessä on tasapainossa joustavuus ja kiinteät ajat 3 2 1
- päiväjärjestyksessä mahdollistuu sekä sisä- että ulkotoiminta 3 2 1
- lasten yksilölliset tarpeet otetaan päiväjärjestyksessä huomioon 3 2 1
- vapaat ja keskittymistä vaativat (ohjatut) toiminnot vaihtelevat 3 2 1

Tilaa olla yksin tai kaksin

- lapsilla on tilaa olla yksin tai kaksin 3 2 1
- lapset voivat leikkiä häiriöttömästi yksin/kaksin 3 2 1
- lasten yksin- tai kaksinolo on otettu huomioon opetussuunnitelmassa 3 2 1
- aikuisten toiminta edistää rauhallista leikkiä yksin/kaksin 3 2 1

Vapaa leikki

- riittävästi laadukkaita leluja ja pelejä 3 2 1
- aikuiset ovat käytettävissä vapaan leikin aikana 3 2 1
- vapaalle leikille on varattu aikaa päiväjärjestyksessä 3 2 1
- vapaa leikki on mahdollista sekä sisällä että ulkona 3 2 1

Huonejärjestys ja tilat

- tiloissa enemmän kuin kolme leikkipistettä 3 2 1
- hiljaiset ja äänekkäät leikkialueet on erotettu toisistaan 3 2 1
- aikuisten on helppo valvoa lasten toimintaa 3 2 1
- lapset voivat toimia itsenäisesti päiväkodin tiloissa 3 2 1

Ruokailurutiinit

- ruoka on monipuolista ja ruoka-ajat säännöllisiä 3 2 1
- aikuiset ovat mukana syömässä lasten kanssa 3 2 1
- ruokaillaan pienryhmissä keskustellen 3 2 1
- ruokailutilanne myös opetuksellinen 3 2 1

3 2 1

Lepohetki

- lapsilla mahdollisuus valottuun lepoon 3 2 1
 - paikka on sopiva levolle ja rentoutumiselle 3 2 1
 - lapsia autetaan rentoutumaan 3 2 1
 - lepo on valinnaista 3 2 1
- Lapsiryhmän toiminta**

- suunnittelussa huomioitu erikseen pien- ja suuryhmätoiminta 3 2 1
- koko ryhmän kokoontumisia on rajoitetusti eli vähän 3 2 1
- 1 - 1 toiminta on mahdollista (aikuinen - lapsi) 3 2 1
- lapset voivat leikkiä vapaasti ja toimia pienryhmissä 3 2 1

Siirtymätilanteet

- suunnittelussa on huomioitu joustava siirtyminen 3 2 1
- siirtyminen toteutuu pienryhmissä ja vähitellen 3 2 1
- lapset saavat lopettaa leikkinsä ennen siirtymistä 3 2 1
- lapsia informoidaan ennen siirtymistä 3 2 1

II Lasten perusturva

- Ryhmän perusturvaan liittyvät asiat on pohdittu lapsiryhmässä 3 2 1
- Jokainen lapsi otetaan aamulla vastaan ja huomioidaan 3 2 1
- Kun lapsella on vaikea erota vanhemmastaan, häntä tuetaan yksilöllisesti 3 2 1
- Lapsiryhmässä on turvallisuussäännöt 3 2 1
- Aikuiset toteuttavat sääntöjä johdonmukaisesti 3 2 1
- Lasten välinen kiusaamistilanne käydään läpi rauhallisesti ja lapsia syyllistämättä 3 2 1
- Aikuisilla on valmiuksia hoitaa lasten välisiä kiusaustilanteita 3 2 1
- Lasta ei jätetä yksin aggressiivisten tai pelottavien tunteiden kanssa 3 2 1
- Lapsia suojellaan toisten lasten väkivallalta ja kiusaamiselta 3 2 1
- Kenenkään lapsen ei tarvitse pelätä ryhmän toisia lapsia tai aikuisia 3 2 1
- Pyritään minimoimaan vaihteluita, jotka horjuttavat perusturvaa (esim. pysyvyys aikuissuhteissa, tiloissa ja päivän rakenteessa) 3 2 1

3 2 1

III Pedagogiikka ja toiminnan sisältö

- Leikki on keskeisellä sijalla lapsiryhmän toiminnassa 3 2 1
- Lapsia ohjataan ja kannustetaan itseilmaisussa 3 2 1
- Lasten toimintaa ja leikkiä ei katkaista väkisin 3 2 1
- Tarvittaessa lasten leikkiä rikastutetaan, ohjataan ja tuetaan 3 2 1
- Sosiaalinen kasvatus sisältää lapsen itseluottamusta tukevia aineksia 3 2 1
- Sosiaalinen kasvatus sisältää kuuntelemisen ja kielellisen itseilmaisun aineksia 3 2 1
- Sosiaal. kasvatuksen tavoitteena on jakaa tunteita ja toimia yhdessä 3 2 1
- Lasten kiinnostuksen kohteet ja todellisuus ovat opetuksen lähtökohtia 3 2 1
- Lasten erilaiset tunteet hyväksytään 3 2 1
- Lapsia havainnoidaan johdonmukaisesti, ja havainnot dokumentoidaan 3 2 1
- Aikuiset tiedostavat kielen käyttönsä merkityksen 3 2 1
- Lasta leimaavaa tai vähättelevää kieltä ei käytetä 3 2 1
- Lasten tunnetyöskentelyä tuetaan etsimällä lapsen kanssa tämän tunteille nimi 3 2 1
- Lapsella on lupa ilmaista ahdistustaan ja kokemusmaailmaansa piirtämällä, leikkimällä, puhumalla 3 2 1
- Lapsia ei nuhdella tai moralisoida negatiivisista tunteista tai ajatuksista 3 2 1
- Sosiaalisuuteen kasvamisessa käytetään pienryhmää 3 2 1
- Lapsilla on mahdollisuus toimia myös vertaisryhmässä (pojat/tytöt, samanikäiset, sama kulttuuritausta...) 3 2 1
- Aikuiset tietävät miten lasta pidetään turvallisesti kiinni 3 2 1
- Aikuiset kykenevät kiinnipitotilanteessa toimimaan lasta tukien 3 2 1

3 2 1

IV Työyhteisön ilmapiiri ja toimivuus

☐	Aikuisilla on tiimissä samansuuntainen käsitys aggressiivisuuden hoitamisesta	
☐	Alkuisilla on tiimissä samansuuntainen käsitys lasten pelkotilojen hoitamisesta	3 2 1
☐	Aikuiset analysoivat tiimissä lasten aggressiivista toimintaa tapahtumien jälkeen	3 2 1
☐	Tiimissä aikuiset kertovat toisilleen tilanteen herättämistä tuntemuksista ja ajatuksista	3 2 1
☐	Aikuiset käsittelevät työtiimissä yhdessä toimintaansa kasvattajina	3 2 1
☐	Aikuiset antavat tiimissään palautetta toisilleen kasvatustyöstä	3 2 1
☐	Aikuiset antavat tilaa toisilleen ja kuuntelevat toisiaan	3 2 1
☐	Lapsiryhmässäni kasvatuksen peruslinjaukset ovat minulle selvät	3 2 1
☐	Toiminnan organisointi sujuu tiimissämme joustavasti ja tehokkaasti	3 2 1
☐	Työyhteisö kestää hyvin lasten sosiaalis-emotionaalisia vaikeuksia	3 2 1
☐	Työyhteisössä mielipiteiden ilmaisemisen on helppoa	3 2 1
☐	Oman työyhteisöni kasvatuksen peruslinjaukset ovat mielestäni muille selvät	3 2 1
☐	Työyhteisössä tutkitaan lasten herättämiä tunteita	3 2 1
☐	Työyhteisössämme on tapana antaa palautetta toisen työstä	3 2 1
☐	Toiselle aikuiselle palautteen antaminen tämän työstä on helppoa	3 2 1

3 2 1

V Työntekijän kasvatustieto ja -tietoisuus

- Olen motivoitunut tekemään töitä sosio-emotionaalista erityistukea tarvitsevien lasten kanssa
- Minun on helppo tunnistaa tunteeni, joita lapset herättävät 3 2 1
- Tiedostan olevani malli ja samaistumisen kohde lapsille 3 2 1
- Ilmaisen muille tuntemuksiani ja mielipiteitäni lapsista 3 2 1
- Tunnistan lasten toiminnan taustalla olevia tekijöitä 3 2 1
- Lasten tunne-elämän ymmärtäminen on minulle luontevaa 3 2 1
- Olen tutkinut lasten herättämiä asenteita ja tuntemuksia itsessäni 3 2 1
- Olen perehtynyt lukemalla /kouluttautumalla lasten tunne-elämän vaikeuksiin 3 2 1
- Lasten kehityksellisten pulmien tunnistaminen on minulle helppoa 3 2 1
- Lapsiryhmän johtaminen ei tuota minulle vaikeuksia 3 2 1
- Toiminnan organisointi tapahtuu minulta vaikeuksitta 3 2 1
- Kun lapsella on sosiaalis-emotionaalisia pulmia minun on helppo arvioida lapsen kehitystä ja kasvua 3 2 1
- Kasvattajana näen lapsen kasvussa enemmän mahdollisuuksia kuin esteitä 3 2 1
- Minulla on työssäni riittävästi aikaa kuunnella lasta 3 2 1
- Lapsen kanssa mielipiteiden vaihto ja keskustelu on minulle helppoa 3 2 1

Lisäksi pohdi seuraavia seikkoja:

Aggressiivinen lapsi herättää minussa eniten pelkoa / vihaa / ahdistusta /välinpitämättömyyttä /muuta, mitä

Levottomuus saa minussa aikaan

Lapsen pelot tai ahdistus synnyttävät minussa

"Pikku tyranni" saa minut kasvattajana _____

Yhteenveto

Kun analyysi on tehty, voidaan laskea osiokohtaisesti pisteet (I - V). Pisteet vaihtelevat osioittain.

I Kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti

Maksimipistemäärä on 96. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 75 -96 pistettä

Kohtalaisesti: 52 - 74 pistettä

Huonosti: 32 - 51

II Lasten perusturva

Maksimipistemäärä on 33. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 26 - 33 pistettä

Kohtalaisesti: 18 - 25 pistettä

Huonosti: 11 – 17

III Pedagogiikka ja toiminnan sisältö

Maksimipistemäärä on 57. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 45 - 57 pistettä

Kohtalaisesti: 30 - 44 pistettä

Huonosti: 19 – 29

IV Työyhteisön ilmapiiri ja toimivuus

Maksimipistemäärä on 45. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 36 - 45 pistettä

Kohtalaisesti: 24 - 35 pistettä

Huonosti: 15 – 23

V Aikuisen kasvatustieto ja -tietoisuus

Maksimipistemäärä on 45. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 36 - 45 pistettä

Kohtalaisesti: 24 - 35 pistettä

Huonosti: 15 - 23

LIITE 3: Ryhmävasumalli

RYHMÄ:

RYHMÄVASU

TOIMINTAKAUSI:

Päivitetty:

SISÄLLYS

1. LAPSIRYHMÄ JA HENKILÖSTÖ
2. KASVATUKSEN FYYSINEN JA RAKENTEELLINEN KONTEKSTI
 - 2.1 Ryhmän varhaiskasvatusympäristö
 - 2.2 Päiväjärjestys
 - 2.3 Toiminta arjessa
3. LASTEN PERUSTURVA
 - 3.1 Lasten perusturvallisuuden tunteen vahvistaminen
 - 3.2 Ehdottomat turvallisuussäännöt
 - 3.3 Miten ryhmässämme ennaltaehkäistään kiusaamista ja puututaan kiusaamistilanteisiin?
4. PEDAGOGIIKKA JA TOIMINNAN SISÄLTÖ
 - 4.1 Toiminnan lähtökohdat
 - 4.2 Miten lapsiryhmän tarpeet ja pedagogiset valinnat näkyvät toiminnassa?
 - 4.3 Miten lapselle ominaiset tavat toimia toteutuvat?
 - 4.4 Sisällöllisten orientaatioalueiden toteuttaminen arjen toiminnassa
5. LAPSI- JA PIENRYHMÄKOHTAISET TAVOITTEET
 - 5.1 Pienryhmä 1
 - 5.2 Pienryhmä 2
 - 5.3 Pienryhmä 3
6. VASUVUOSIKELLO
 - Liite 1 Lapsitietolomake

1 LAPSIRYHMÄ JA HENKILÖSTÖ

(Kuvaile alla olevien otsikoiden alle kyseistä lapsiryhmää ja sille ominaisia piirteitä esim. sisarusryhmä, vuorohoitoryhmä, ikäjakauma, tämän hetkiset yhteistyökumppanit jne. Nimeä henkilöstö ja kunkin työtehtävä, pienryhmien lapset ja kunkin ikä sekä jokaisen hoitajan omahoitolapset. Lisäksi tähän kohtaan voidaan kirjata esim. varahoitolapset ja muiden ryhmien rinnakkaissijoitetut vuorohoitolapset.)

Lapsiryhmän erityispiirteet:

Henkilöstö:

Pienryhmät:

Omahoitolapset:

2 KASVATUKSEN FYYSINEN JA RAKENTEELLINEN KONTEKSTI

2.1 Ryhmän varhaiskasvatusympäristö

(Kuvaile alla olevien otsikoiden alle ryhmän käytössä olevia tiloja kuten leikkipisteitä, pienryhmätoimintaan soveltuvia tiloja ja päiväkodin yhteisten tilojen käyttöä. Kuvaile miten varhaiskasvatusympäristön suunnittelussa on huomioitu kyseisen lapsiryhmän tarpeet ja miten tilojen käyttöä on mietitty ryhmän tarpeista käsin. Kuvaile miten varhaiskasvatusympäristöä suunniteltaessa on huomioitu lapselle ominaiset toimintatavat ja miten niiden toteutuminen mahdollistetaan. Lisäksi voidaan kirjata, mitä haasteita ja kehittämisen kohteita ryhmän varhaiskasvatusympäristöön liittyy.)

Leikki- ja oppimisympäristön kuvailua:

Miten varhaiskasvatusympäristön suunnittelussa on huomioitu lapsiryhmän tarpeet:

Lapselle ominaiset toimintatavat on huomioitu varhaiskasvatusympäristön suunnittelussa seuraavasti:

Leikkiminen:

Tutkiminen:

Liikkuminen:

Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen:

Haasteet ja kehittämisen kohteet:

2.2 Päiväjärjestys

(Kuvaile alla olevien otsikoiden alle päivän kulkua ryhmässä pienryhmätoiminta ja tilanteiden porrastaminen sekä ryhmän lasten ikä ja erityiset tarpeet huomioiden. Kuvaile lisäksi, millaiseksi ryhmän viikoittainen ohjelma on suunniteltu, esim. mahdolliset teemapäivät. Kts.Toivakan päivähoiton laatukäsikirja / 2.9.2 Päiväkotiryhmien päivärytmi)

Ryhmän päiväohjelma:

Ryhmän viikko-ohjelma:

2.3 Toiminta arjessa

(Kuvaile alla olevien otsikoiden alle ryhmän toimintatapoja sekä sitä, miten kyseisen lapsiryhmän tarpeet huomioidaan tilanteissa. Jokaiseen kohtaan voidaan kirjata **haasteita, keinoja ja kehittämistehtäviä**)

Ruokailu:

Lepohetki:

Siirtymätilanteet:

Pienryhmätoiminta:

Vapaa leikki:

3 LASTEN PERUSTURVA

3.1 Lasten perusturvallisuuden tunteen vahvistaminen

(Kuvaile alle miten, tiimissä on pohdittu niitä keinoja, joilla voidaan vahvistaa lapsen perusturvallisuuden tunnetta hoitopäivän aikana.)

Pyrimme vahvistamaan lasten perusturvallisuuden tunnetta ryhmässä seuraavin keinoin:

3.2 Ehdottomat turvallisuussäännöt

(Kuvaile, ryhmän ehdottomia turvallisuussääntöjä. Mitkä asiat ovat ryhmässä turvallisuuden kannalta erityisen ajankohtaisia? Toteutuuko sääntöjen noudattaminen ja ovatko seuraukset sääntöjen rikkomisesta yhteneväiset. Millaista pedagogista keskustelua tiimissä on käyty sääntöihin liittyen? Kts. Päivähoidon laatukäsikirja / 2.7. Päivähoidon säännöt)

3.3 Miten ryhmässämme ennaltaehkäistään kiusaamista ja puututaan kiusaamistilanteisiin?

(Kuvaile, miten ryhmässä on pohdittu kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja miten kiusaamistilanteisiin puututaan. Kts. Toivakan päivähoidon kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma.)

4 PEDAGOGIIKKA JA TOIMINNAN SISÄLTÖ

4.1 Toiminnan lähtökohdat

(Kuvaile työyhteisön ja tiimin arvoja, tiimin toiminnan pedagogisia painopistealueita sekä päivähoidon yhteisesti kyseiselle toimintakaudelle sopimaa teemaa tai toiminta-ajatusta. Kts. Toivakan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma luku 2. Varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus ja arvot ja Tiimille hyvä työpäivä tänään työkirja (Mikkola & Nivalainen 2010, 20) luku 2.2 Toimintamme lähtökohdat)

4.2 Miten lapsiryhmän tarpeet ja pedagogiset valinnat näkyvät toiminnassa?

(Kuvaile, mitkä asiat ovat nousseet ajankohtaisiksi ryhmässä lasten varhaiskasvatussuunnitelmien ja niiden pohjalta käytyjen pedagogisten keskustelujen kautta. Millaisina painotuksina lapsiryhmän tarpeet näkyvät ryhmän toiminnassa? Esim. pienryhmätoiminta ja joustavat siirtymätilanteet, hyvä perushoito, kielenkehityksen tukeminen.)

4.3 Miten lapselle ominaiset tavat toimia toteutuvat

(Kuvaile, miten lapsiryhmän pedagogiikassa ja toiminnan suunnittelussa on huomioitu lapselle ominaisten toimintatapojen toteutuminen.)

Leikkiminen:

Liikkuminen:

Tutkiminen:

Taiteellinen ilmaiseminen ja kokeminen:

4.4 Sisällöllisten orientaatioalueiden toteuttaminen arjen toiminnassa

(Kuvaile, miten toiminnan suunnittelussa on huomioitu sisällöllisten orientaatioalueiden toteutuminen toimintakaudella kyseisen lapsiryhmän kanssa. Sisältöalueiden toteuttamisessa voi olla vuosittain eroja lapsiryhmän tarpeista ja toimintakauden painotuksista riippuen. Kts.Toivakan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma / 4.3. Sisältöalueet ja niiden toteuttaminen.)

Matemaattinen sisältöalue:

Luonnontieteellinen sisältöalue:

Historiallis-yhteiskunnallinen sisältöalue:

Esteettinen sisältöalue:

Eettinen sisältöalue:

Uskonnollis-katsomuksellinen sisältöalue:

5 LAPSI- JA PIENRYHMÄKOHTAISET TAVOITTEET

(Ryhmän jokaisesta lapsesta on täytetään lapsitietolomake (liite 1), joka sisältää seuraavat asiat: lapsen nimi, lapsen kuvailua, vahvuudet, haasteet, yhdessä sovittuja asioita ja muuta huomioon otettavaa. Lomakkeen täyttää lapsen omahoitaja ja ne käydään läpi tiimin kesken toiminnan suunnittelupalaverissa. Tietojen pohjalta sovitaan ryhmävasuun pienryhmäkohtaiset tavoitteet, joita täydennetään toimintavuoden kuluessa mm. vanhempien kanssa käytävien vasu-keskustelujen pohjalta. Uusien lasten lomakkeet täytetään samoin toimintavuoden kuluessa ja siten pienryhmien tavoitteet elävät läpi vuoden.)

5.1 Pienryhmä 1

Pienryhmän kuvaus: (Kuvaile pienryhmää, montako lasta, ryhmää yhdistävät ja erottavat tekijät, ryhmän toimivuus arjessa, kehitykselle ja oppimiselle ajankohtaiset asiat, esim. kuivaksi oppiminen, puheenkehityksen tukeminen.)

Pienryhmän toiminnan tavoitteet: (Kuvaile, mihin pienryhmän toiminnassa erityisesti kiinnitetään huomiota, jotta toiminta vastaisi lasten tämän hetkisiä tarpeita, esim. sosiaalisten taitojen opettelu, siisteyskasvatus, kielenkehityksen tukeminen. oman nimen kirjoittaminen, leikkitaitojen kehittäminen, kaverisuhteiden tukeminen.)

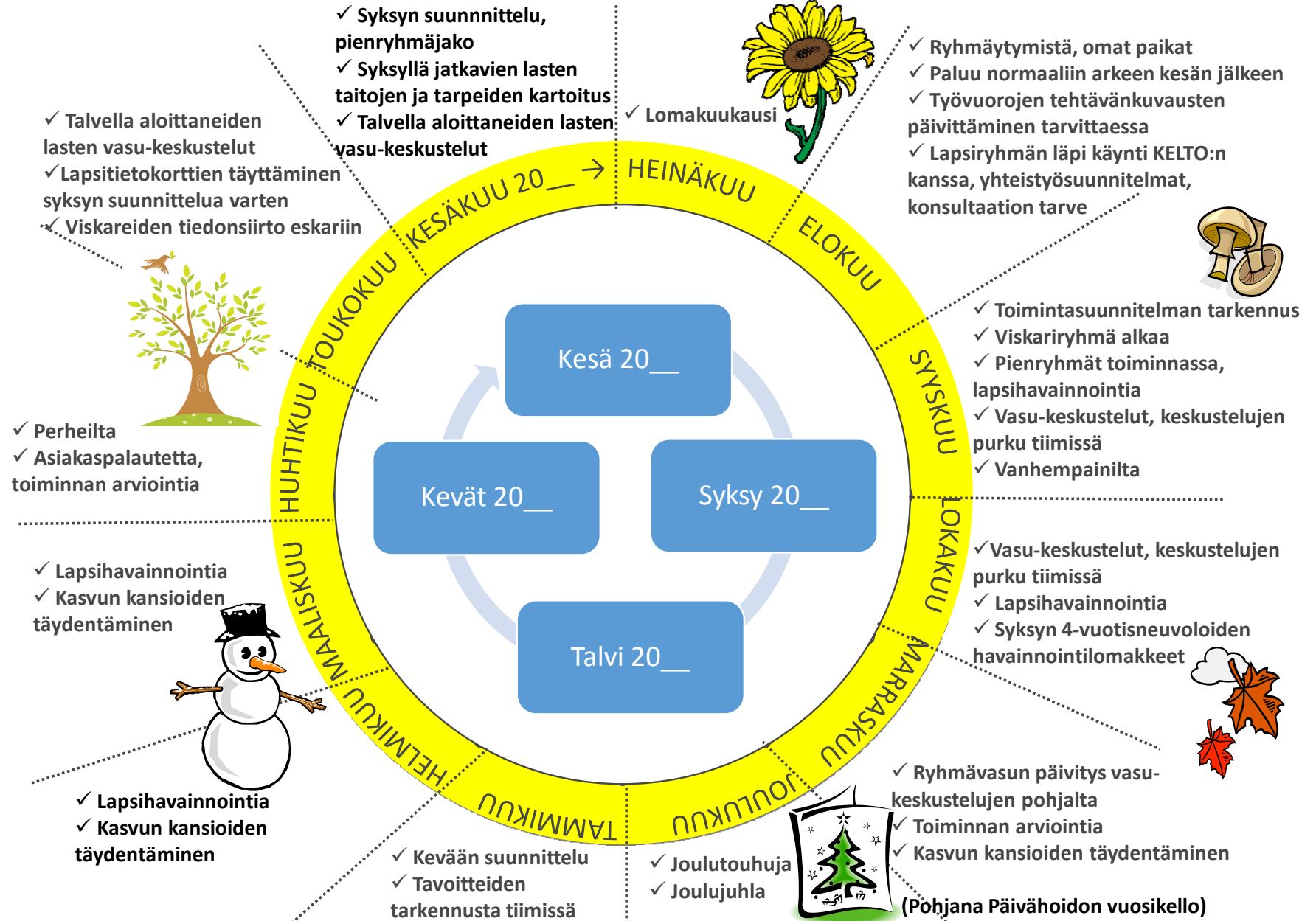
Miten saavutamme asetetut tavoitteet: (Kuvaile, niitä keinoja, joita ryhmässä käytetään edellä asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi, esim. siirtymätilanteiden porrastaminen, sanallistaminen, kuvien käyttö, aikuisen ohjaus leikeissä ja ristiriitatilanteissa, yksilöllisten haasteiden huomiointi.)

Toiminnan kehittämisen kohteet: (kuvaile niitä asioita, joissa toimintaa tulisi vielä kehittää, jotta se vastaisi paremmin lapsiryhmän tarpeita, esim. mahdolliset tukitoimet, havainnointi, tiedonkulku kotiin päin.)

5.2 Pienryhmä 2 Kts. yllä

5.3 Pienryhmä 3 Kts. yllä

VASUVUOSIKELLO 20__-20__ ESIMERKKI

Liite 1 Lapsitietolomake

LAPSEN NIMI _____

Lapsen kuvailua:

Vahvuudet:

Haasteet:

Yhdessä sovittuja asioita:

Muuta huomioitavaa:

LAPSEN NIMI _____

Lapsen kuvailua:

Vahvuudet:

Haasteet:

Yhdessä sovittuja asioita:

Muuta huomioitavaa:

Liite 4

PALAUTEKYSELY

29.8. 2015

Aloitin opinnäytetyöprosessini vuosi sitten elokuussa. Ajatuksena oli selvittää, miten lasten yksilölliset tarpeet voitaisiin paremmin huomioida päivähoiton arjessa. Työ toteutui kehittämishankkeena, jonka lopputuloksena syntyi Tähystäjien ryhmävarhaiskasvatussuunnitelma sekä malli ryhmävasusta hyödynnettäväksi myös muiden käyttöön. Olennainen osa prosessia oli Tähystäjien toiminnan arviointi päivähoiton kontekstianalyysin avulla, analyysin tulosten purku ryhmäkeskustelujen kautta ja lapsitietolomakkeilla kerätty tieto lasten yksilöllisistä tarpeista. Kesäkuussa koekäytimme ryhmävasumallia suunnittelemaan tulevaa toimintakautta sen avulla. Saimme Tähystäjiin ensimmäisen ryhmävasun pienryhmäkohtaisine tavoitteineen. Iso kiitos teille tiimiläiset, että olette olleet mukana toteuttamassa näitä vaiheita. Opinnäytetyön loppusuoralla tarvitsisin vielä apuunne tämän palautekyselyn muodossa. **Toivon, että palauttaisitte kyselyn lokerikossani olevaan kirjekuoreen ti 8.9. mennessä.**

Yhteistyöstä kiittäen , Merja

Arvioi alla olevia väittämiä valitsemalla mielestäsi sopivin vaihtoehto asteikolla 1-5. 1 = täysin erimielistä, 2 = eri mieltä, 3 = en osaa sanoa, 4 = samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

1 TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

1.1 Ryhmävasun avulla lasten vasuihin kirjatut tavoitteet ovat tulleet näkyvämmäksi suunniteltaessa ryhmän toimintaa.	1	2	3	4	5
1.2 Lasten vasuihin kirjatut tavoitteet toteutuvat paremmin ryhmän arjessa kuin aiemmin.	1	2	3	4	5
1.3 Ryhmävasun tekeminen on lisännyt pedagogista keskustelua tiimissä.	1	2	3	4	5
1.4 Ryhmävasu on vahvistanut toiminnan lapsilähtöisyyttä.	1	2	3	4	5
1.5 Uskon, että ryhmävasua päivitetään tulevaisuudessa ja se löytää paikkansa pedagogisen suunnittelun välineenä.	1	2	3	4	5

Mikäli vastasit johonkin väittämään 1 tai 2, tarkenna vastaustasi kertomalla miksi.

2 RYHMÄVASUMALLI

2.1 Ryhmävasumallin rakenne on selkeä ja ymmärrettävä.	1	2	3	4	5
2.2 Ryhmävasumalli ei ole liian monimutkainen käytettäväksi arjen työvälineenä.	1	2	3	4	5
2.3 Ryhmävasulla on oma tehtävänsä eikä se sisällä liikaa päällekkäistä asiaa kuntavasun ja päivähoiton laatukäsikirjan kanssa.	1	2	3	4	5
2.4 Ryhmävasumalli on käyttökelpoinen ja siitä voisivat hyötyä myös muut tiimit.	1	2	3	4	5
2.5 Ryhmävasumalli on tarpeellinen.	1	2	3	4	5

Mikäli vastasit johonkin väittämään 1 tai 2, tarkenna vastaustasi kertomalla miksi.

3 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

3.1 Kontekstianalyysiin vastaaminen oli helppoa.	1	2	3	4	5
3.2 Ryhmäkeskustelujen ilmapiiri oli turvallinen ja luottamuksellinen.	1	2	3	4	5
3.3 Mielenpitoitani ja ajatuksiani kuunneltiin ryhmäkeskusteluissa.	1	2	3	4	5
3.4 Lapsitietolomakkeen täyttäminen omahoitolapsista sujui hyvin.	1	2	3	4	5
3.5 Minulla on ollut mahdollisuus antaa palautetta ryhmävasusta hankkeen eri vaiheissa.	1	2	3	4	5
3.6 Ryhmävasun tekeminen on vahvistanut tiimin yhteistyötä.	1	2	3	4	5
3.7 Kehittämishanke ei ole kuormittanut tiimiämme kohtuuttomasti.	1	2	3	4	5

Mikäli vastasit johonkin väittämään 1 tai 2, tarkenna vastaustasi kertomalla miksi.

4 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

Millä tavoin mielestäsi ryhmävasumallia voisi vielä korjata, parantaa tai kehittää?

5 MUUTA PALAUTETTA

Mitä muuta palautetta haluaisit antaa liittyen ryhmävasumalliin, sen käyttöönottoon tai kehittämishankkeen toteutukseen? Sana on vapaa!

KIITOS VASTAUKSISTA!

KUTSU TOIVAKAN PÄIVÄHOIDON VÄELLE

*”Kaikki ideat eivät ole hyviä käytäntöjä, mutta
kaikki hyvät käytännöt ovat saaneet alkunsa
jostakin.”*

*MERJAN OPINNÄYTETYÖN JULKISTAMISTILAISUUS
TOIVAKAN KIRJASTOLLA TI 6.10. 2015 KLO 17.00
PÄIVÄHOIDON ILTAPALAVERIN YHTEYDESSÄ*

*AIHEENA ”RYHMÄVASU ARJEN PEDAGOGIIKAN
VÄLINEENÄ”*

TERVETULOA!

